

Видоје Јевремовић
нови председник УО ЈП ЕМС

Интервју: др Милош Миланковић,
генерални директор ЈП ЕМС

ЕМС трећи по висини ЕБИТДА марже

ПОСЛОВНА ПОЛИТИКА

ОСМА РЕДОВНА СЕДНИЦА УПРАВНОГ ОДБОРА ЈП EMC

Усвојена корекција Програма

Менаџмент и запослени јединствено против глобалне кризе

Др Завен дер-Хазарјан, др Милош Миланковић и Александар Милићевић

Корекцију Програма пословања ЈП EMC за 2009. годину, прихватио је Управни одбор ЈП Електромреже Србије, на Осмој редовној седници одржаној 29. јануара у СО Ваљево. Претход-

но је у новембру, прошле године Програм достављен Влади Републике Србије на сагласност.

Влада Републике Србије, Министарство рударства и енергетике, Министарство финансија, Ми-

нистарство за рад, запошљавање и социјалну политику, сходно законској постојећој процедури, донели су Закључак, на основу консултација, по којима Програм, треба допунити програмима пословања за 2009. годину, а тичу се привредних друштава Изградња и Пројектни биро.

Од стране надлежних државних институција, захтеван је ребаланс планиране масе зарада за ову годину, па су тако планирани трошкови зарада и накнада смањени за 88 милиона динара. Сама, маса зарада била је планирана да се повећа за 8 одсто у односу на претходну 2008. годину. Такође, су и остала лична примања запослених „ребалансирана“ и умањена за укупно 14 милиона динара по разним основама. У планираним набавкама основних средстава и моторних возила за обављање основне делатности дошло је до корекције, односно умањења на основу Закључка Владе. Посебна пажња посветиће се дневницама, путним трошковима, текућем одржавању..., како би се пословни расходи у пословању умањили за приближно два милиона динара. Пословне приходе и расходе треба реално сагледавати, са позиције кретања курса динара и евра и ефекта на примену самог курса у овој години. У дискусији на ову тему учествовали су **др Милош Миланковић**, генерални директор ЈП EMC, **Јован Ећимовић**, директор Сектора ЕФП, **Александар Милићевић**, председник УО ЈП EMC, те **Милован Андрић**, председник СЕМС.

Заједнички је став да, менаџмент и запослени требају, подједнако поднети тежину, већ најављене глобалне или светске кризе, како би као предузеће које послује ликвидно својим доприносом помогло целокупној привреди Републике Србије, да је што безболније превазиђе. Један од примера је недавна гасна криза у Европи. Један од закључака је, да се и даље настоји у преговорима договорити са Владом Србије и ресорним министарствима по захтеву Синдиката о „увећању“ зарада запо-

Свечана седница Управног и Надзорног одбора

Под председавањем **Александара Милићевића**, председника Управног одбора, крајем децембра одржана је Свечана седница Управног и Надзорног одбора ЈП Електромрежа Србије. На седници је прихваћена Информација о пословању ЈП EMC у 2009. години.

Посебно се дискутовало о корекцијама масе зарада, несиплаћеном преосталом делу остварене добити, те уштедама које остварио ЈП EMC, и о захтеваном повећању зарада четири посто о којем су Синдикат и Пословодство разговарали с надлежним министарствима у Влади Републике Србије. У ди-

скусији су учествовали **Јован Ећимовић**, директор Сектора ЕФП, **Милован Андрић**, председник СЕМС, **Неда Мијатовић - Бојанић**, члан Надзорног одбора, и **Александар Милићевић**, председник УО ЈП EMC. Закључено је да се настави с решавањем отворених питања с ресорним министарствима, али то мора да се прилагоди Закључцима Владе Републике Србије, донетим недавно, који се одnose се на макроекономску политику, буџет, пројектовану инфлацију за 2009. годину, односно укупну политичку ситуацију и преливању светске економске кризе на нашу привреду и државу.

Сви захтеви који су поднети Влади Републике морају да буду сагласни са захтевима које је поднео ЈП ЕПС, али и у светлу чињенице да ЈП EMC послује ликвидно и остварује финансијску добит. Очекује се да би надлежне државне институције могле позитивно да одговоре на реалне захтеве ЈП EMC.

Управни одбор је предложио стручним службама које припремају материјале за седнице да за неку од наредних допуне и детаљније образложе измену оснивачког акта Електроенергетског Координационог центра д.о.о. како би се извршила измена оснивачког акта.

Пословања за 2009.

слених (део преостале расподеле остварене добити из претходних година, о том се већ у претходном периоду воде преговори), како би запослени што безболније пребродили наступајући кризни период.

Директори привредних друштава Изградња и Пројектни биро, **Радиша Костић** и **Радивоје Црњин**, образложили су програме пословања за та два привредна друштва, која су у претходној години остварили позитиван салдо, без обзира на све потешкоће са којима се сусрећу, надају се да ће тако бити и у овој фискалној години. Како је речено, оспособљени су да пружају услуге у земљи и иностранству, те оснивачу односно ЈП EMC-у, као и трећим лицима. У контексту успешнијег пословања, **Горан Јакшић**, директор Цетра у Сектору за Инвестиције, је истакао да ће нови модели и прописи за Јавне набавке омогућити лакше пословање и у

ЈП EMC-у, и привредним друштвима.

Јединствен став Управног одбора, да и поред најављене „глобалне“ кризе ЈП EMC, може остварити позитивно пословање на крају календарске године, без обзира на смањену тражњу електричне енергије на ино. тржишту (затварање великих индустријских капацитета у Европи), односно смањену цену електричне на прекограничним алокацијама.

Од стране Управног одбора прихваћена је информација о недавно спроведеном редовном годишњем попису имовине и обавеза ЈП EMC. Како су истакли **мр Раде Богдановић**, председник и **Славко Бошковић**, заменик председника Централне пописне комисије, попису је приступљено максимално и одговорно, уз свеукупно поштовање препорука и законских обавеза. Спроведен је у предвиђеним роковима.

СЕДНИЦА НАДЗОРНОГ ОДБОРА ЈП EMC

Усвојени програми пословања

Надзорни одбор ЈП Електро-мрежа Србије на Деветој редовној седници разматрао је и усвојио Програм пословања нашег Јавног предузећа, допуњен, према захтевима ресорног Министарства, програмима привредних друштава Изградња и Пројектни биро.

Такође је усвојио и извештај Централне пописне комисије, чији су представници истакли да је овогодишњи попис обављен у кратком року, али врло квалитетно.

На крају седнице усвојено је неколико одлука о расходима основних средстава, а предлагачи су били **Илија Цвијетић**, директор погона Београд и **Ненад Луцић**, из Економско финансијског сектора. Седницом је председавао Александар Милићевић, а на самом почетку речи добродошлице упутио је организатор и домаћин испред Скупштине општине **др Завен дер-Хазарјан**.

М. Вукас

Видоје Јевремовић нови председник УО ЈП EMC

Влада Републике Србије донела је решење о разрешењу председника Управног одбора ЈП EMC Александра Милићевића, а уместо њега именовала **Видоја Јевремовића**, дипломираног економисту, за председника Управног одбора Јавног предузећа „Електро-мрежа Србије“.

Влада Републике Србије је донела и Решење о разрешењу и именовану чланова Управног одбора Јавног предузећа Електро-мрежа Србије. Разрешени су Владимир Костић и Борислав Гађански, а именовани су нови чланови - **Ненад Шалетић**, пензионер из Качарева, и **Сефер Мурдовић**, дипломирани економиста из Прибоја.

П. Б.

Прва седница Ревизорског одбора

Прва редовна седница Ревизорског одбора ЈП EMC одржана је крајем децембра. Преседавао је **Владимир Миланков**, заменик генералног директора и председник Ревизорског одбора, а разматрано је више тема.

Посебно су истакнути резултати до сада обављених ревизија, а нарочито ревизија набавки у ЈП EMC као и ревизија коришћења, одлагања и продаје демонтране опреме у ЈП EMC. Одбор је закључио да се спроведу препоруке које се односе на ревизију система набавки који није за сада

на задовољавајућем нивоу, а да заменик генералног директора наложи спровођење препорука одговорним руководиоцима у Сектору за инвестиције. Када је реч о коришћењу, одлагању и продаји демонтране опреме одлучено је да се са директо-

ром Дирекције за пренос електричне енергије у што краћем року формира мултидисциплинарна комисија.

Закључено је и да се Стратешки план интерне ревизије од 2009. да 2011. године и План рада службе за 2009. достави генералном директору на одобрење. **Др Милошу Миланковићу**, генералном директору ЈП EMC прослеђен је предлог да се садашњи састав Ревизорског одбора прошири. У саставу би требало да буду и директор Сектора за инвестиције и директор Сектора за информатику и телекомуникације.

ДР МИЛОШ МИЛАНКОВИЋ,
ГЕНЕРАЛНИ ДИРЕКТОР ЈП ЕМС

**ЕМС обједињава младост,
праксу и искуство**

СТРАНЕ 6-7

ЗА ТРАФОСТАНИЦЕ
У ЗРЕЊАНИНУ И БЕОГРАДУ

**Три нова енергетска
трансформатора**

СТРАНА 10

ПОГОН ПРЕНОСА БОР

**Радни викенд
у ТС Зајечар 2**

СТРАНА 11

ПОГОН ПРЕНОСА КРУШЕВАЦ

Тешко на траси Ниш - македонска граница

СТРАНА 10

ПОГОН ПРЕНОСА НОВИ САД

Нови трафои за боље снабдевање

СТРАНА 10

ПОГОН ПРЕНОСА БЕОГРАД

Изградња ТС Београд 20 почиње 1. априла

СТРАНА 12

**Уклањање НАТО пројектила
са ТС Ниш 2**

СТРАНА 12

МОБИНГ - психички терор на раду

СТРАНЕ 13-20

ПОГОН ПРЕНОСА БЕОГРАД

Поново краће дијагонала

СТРАНА 21

У ПОГОНИМА БЕОГРАД И НОВИ САД

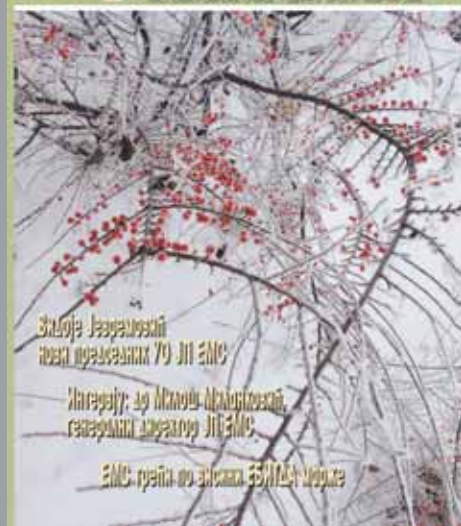
Уручени рачунари здравственим центрима

СТРАНА 23

СИНДИКАЛНЕ АКТИВНОСТИ: У СЕДИШТУ МОР-а

За безбедно "треће доба"

СТРАНА 28

издаје ЈП ЕМС
Београд, Кнеза Милоша 11

www.ems.co.yu

генерални директор:
др Милош Миланковић

главни и одговорни уредник:
Предраг Батинић

уређивачки одбор:
Драган Балкоски, председник
мр Радмило Иванковић
Радомир Рибић
Милдан Вујичић
Предраг Батинић

редакција:
Мирослав Вукас
Милдан Вујичић
Александар Опачић

телефон:
(011) 3243 081

припрема и штампа:
ПЛАНЕТА ПРИНТ

predrag.batinic@ems.co.yu

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

658 (497.11) (085.3)

ЕМС: Електромрежа Србије: лист
Електромреже Србије / главни уредник Предраг
Батинић. – Год. 1, бр. 1 (септембар 2005) -
.- Београд (Кнеза Милоша 11): ЈП ЕМС
2005 – (Београд: МСТ „Гајић“). - 30 ст
Месечно. - Наставак публикације
Електроисток

ISSN 1452 - 3817 = EMC.
Електромрежа Србије

COBISS.SR - ID 128361740

МИНИСТАР ШКУНДРИЋ ПУСТИО У ПОГОН ТС 35/10 kV МАЛИ ЗВЕЧАН

Сигурније напајање севера Космета

Министар Петар Шкундрић, пушта у погон ТС Мали Звечан

Уграђена најсавременија домаћа и инострана опрема. Побољшање у напонским приликама, додатна сигурност у безбедносним условима и већа нада за остатак Срба на том делу Космета.

Петар Шкундрић, министар за рударство и енергетику у Влади Републике Србије, укључио је почетком фебруара у електроенергетски систем дистрибутивну

Трансформаторску станицу 35/10 киловолти инсталисане снаге 2 x 8 мегаволтампера (са могућношћу повећања инсталисане снаге на 10 киловолти) Мали Звечан и 35-киловолтни далековод дужине 4,5 километара од ТС Вач до ТС Мали Звечан.

Та два значајна објекта намењена су поузданијем и сигурнијем напајању електричном енергијом више од 10 хиљада становника се-

верног дела Косовске Митровице и самог насеља Звечан. Пројекат је реализован по систему „кључ у руке“, а вредан је 122,5 милиона динара, и то је један од најзначајнијих пројеката, који је реализовало ЈП Електрокосмет Приштина у последњих 30 година.

У остварењу пројекта учествовало је више компанија. За реализацију уговора био је задужен „АБС Минел електроградња и постројења“ Београд, који је уз домаћу савремену опрему, уградио је прекидаче и релејну заштиту Сименсове производње најновије генерације. Грађевинске и електро-монтажне радове на 35-киловолтној траси извели су ПГП „Колашин“ из Зубиног Потока и ЈП Електрокосмет. Завршетак пројекта има велики технички и стратешки значај. Далековод је предвиђен као дупловод, који треба да осигура сигурно напајање РМХК Трепча, а уклапањем у прстен у потпуности осигурава резервно напајање ТС 35/10 kV „Митровица 1“ (снабдева северни део Косовске Митровице), те ТС 35/10 „Митровица 2“ у јужном делу Митровице.

М. Вукас

АГЕНЦИЈА ЗА ЕНЕРГЕТИКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Контрола квалитета испоруке електричне енергије

Агенција за енергетику Републике Србије је установила систем за праћење квалитета испоруке електричне енергије из система за пренос и дистрибуцију, који је почео да се примењује од 1. јануара ове године.

Дефинисани су показатељи квалитета испоруке у погледу техничких и комерцијалних аспеката, врста, обим и формати података које преносно предузеће ЈП „Електро mreжа Србије“ (ЕМС) и дистрибутивна друштва у оквиру ЈП „Електропривреда Србије“ (ЕПС) морају прикупљати, као и динамика којом те податке морају достављати Агенцији.

Технички аспекти квалитета обухватају квалитет напона на ме-

сту испоруке и непрекидност напајања, односно број и трајање прекида испоруке електричне енергије. Комерцијални аспекти представљају квалитет односа између енергетског субјекта за пренос, односно дистрибуцију и корисника у поступку пружања услуга прикључења, мерења, обрачуна, наплате, отклањања техничких сметњи у испоруци, одзива на питања и захтеве корисника, обуставе и искључења.

Континуирано праћење квалитета испоруке ће омогућити поређење успешности рада компанија у зависности од оствареног нивоа квалитета, као и увођење стандарда којима би се ова област регулисала. Тиме ће се компаније подста-

ћи на подизање нивоа квалитета електричне енергије и услуга, а у складу са потребама и захтевима корисника-купаца и њиховом спремношћу да такве услуге плате.

Увођење система за надзор и регулацију квалитета испоруке електричне енергије, које је ово регулаторно тело установило уважавајући аргументоване предлоге ЕМС-а и ЕПС-а, одвијаће се етапно, уз активно учешће и сарадњу свих надлежних институција, како би се неопходна мерно-аквизициона, информациона и организациона инфраструктура у предузећима за пренос и дистрибуцију прилагодила потребама корисника и захтевима Агенције.

Пуштајући пре више месеци у рад нов енергетски трансформатор на Трафостаници Нови Сад 3 др Милош Миланковић, генерални директор Електромреже Србије, рекао је да је пред EMC-ом напорна зима јер ће се, у очекиваном недостатку неких других енергената, већи број потрошача окренути електричној енергији. То се, услед „гасне“ кризе између Русије и Украјине, и догодило па су EMC-овци „прогурали“ један од најзахтевнијих радних периода у 50-годишњој историји. Потражња за електричном енергијом, па и за преносом, али и транзитом, забележила је историјски национални рекорд. Додамо ли овоме и експлозију светске економске кризе, намеће се низ питања о будућем пословању наше компаније. Шта ће, уосталом, бити са силним инвестиционим замахом нашег Предузећа. Одговоре смо потражили управо од најкомпетентнијег – генералног директора Миланковића.

- Сваке године Министарство за рударство и енергетику организује тим за сигурно снабдевање енергијом у Републици Србији. Разумљиво, опет у том тиму имамо представнике посредством којих EMC даје свој допринос енергетској стабилности у држави. Руско-украјински проблеми пренели су се и на Европу, али и на електроенергетски систем Србије, па је уз ЕПС, и EMC дао пун допринос да се тај проблем код нас што мање осети и да потрошачи електричне енергије у Републици буду апсолутно сигурни у снабдевање. Из дана у дан обарали смо горњу границу у преносу електричне енергије док коначно нисмо постигли дневни рекорд – 175,5 милиона kWh. Из тих чињеница види се да је EMC био спреман да изврши све постављене задатке.

Посебно бих хтео да напоменем да је било приче по извесним медијима да ће Београд, чим падне први снег, остати без електричне енергије. То су злонамерне тврдње, очигледно неистините. Примиче се крај зиме а снабдевање је једнако добро. Међутим, морам да истакнем: предузели смо неколико битних корака уочи зимске сезоне. Реконструисана је Трафостаница Београд 8 и набављена су два трансформатора снаге по 250 MVA. Такође планирамо да ове године почнемо изградњу веома значајне Трафостанице Београд

ДР МИЛОШ МИЛАНКОВИЋ, ГЕНЕРАЛНИ ДИРЕКТОР ЈП EMC

EMC обједињава младост,

20. То постројење је приоритет за ову годину. Има и других значајних инвестиционих пројеката, али Београд 20 је врхунски приоритет. Пројекат постоји већ више од 25 година, у међувремену су промене три локације, а већ из тих промена се види да у широј заједници, а не у нашем Предузећу, није било воље да изградња почне. Због тога је из дан у дан снабдевање било све слабије па сад имамо релативно сложену ситуацију у снабдевању Београда. Ми смо упознали све државне органе и градску управу с тим проблемом. Такође трају преговори са Сименсом о реуговарању изградње тог објекта. Видећемо какви ће бити резултати тих преговора, што зависи од тога да ли ће бити уважене тржишне процене које у EMC-у имамо, како за грађевинске, тако и за електромонтажне радове, опрему, приступни пут и далековод. Наравно, ми смо спремни да и сами, властитим снагама, кренемо у реализацију тог пројекта у етапама јер је он од највећег државног интереса. Сходно томе, надамо се да би на пролеће требало да почну радови.

Посебан проблем су велики енергетски трансформатори, којима су се бавили и медији, неки чак веома малициозно, у протеклом периоду.

- Они су витално значајни за енергетску стабилност Србије. У EMC-овом систему више од 60 посто трафоа старије је од 30, а 20-так посто старије је од 50 година. Животни век већине трансформатора је при крају па у EMC-у чинимо све што је у нашој моћи да набављамо нове. План набавке за 2008. годину у потпуности смо реализовали. За 2009. планирамо набавку пет нових снага по 300 MVA.

Посебно бих хтео да истакнем да EMC инсистира на наплати пенала од фирме Кончар енергетски трансформатори за кашњење у испоруци два трансформатора снаге по 300 MVA. Оба су већ у систему – један у Суботици, а други у Новом Саду.

У децембру прошле године стигла су нам три нова трафоа снага по 250 MVA – један је у Зрењанину, а два у Београду. На жалост, немамо резерве, али ових дана очекујемо још два трансформатора од по 250 MVA. Овај пут није било никаквих проблема у транспорту и три поменути трансформатора су елегантно стигла на одре-

дишта с чим су упознати и сви надлежни органи.

Др Миланковић сасвим је резолутно рекао да је лично увек настојао да трансформатори буду транспортовани у најбољем интересу EMC-а, али у складу са Законом о транспорту. А против њега је покренута кривична пријава јер није расписао тендер за транспорт од Лештана до Суботице, а то је потпуно невероватно јер тај транспорт није ни динара коштао EMC пошто је био део постојећег Уговора с Кончарем. Миланковић није желео да ти трансформатори ни динара више коштају EMC, него што је планирано и уговорено.

- Ми смо уговорили набавку свих трансформатора које су биле планиране и за шта смо имали средства. Притом смо реконструисали врло важна постројења Нови Сад 3, Ниш 2 и Београд 8 средствима из веома повољних кредита Европске инвестиционе банке. Започели смо и градњу интерконективног далековода Ниш – македонска граница. Позитивним ставом и односом према европским институцијама ЈП EMC је обезбедио донацију вредну 28 милиона евра за тај пројекат од Европске агенције за реконструкцију, а улажемо и део својих средстава. Важно је такође да очекујемо још једну важну донацију из ИПА фонда за 2009. годину вредну 21 милион евра за реконструкцију постројења у Врању и Лесковцу, чиме би се заокружио план за ту трасу. А, све је то последица добре сарадње са европским институцијама. То нам је омогућило да добијемо донације, али и врло повољне кредите. И кад говоримо о међународној сарадњи: Западноевропска интерконекција (UCTE) се реорганизовала у мрежу европских оператора система ENTSO-E и ми смо одмах постали члан. Уз такав проактиван став према европским институцијама, ми смо и даље координатор рада у блоку који прати и рад система на Косову и Метохији, а и убудуће ћемо настојати да будемо ти, као можда једина институција у Србији, који ће да буде задужени за границу према Албанији.

Глобална економска криза захтева низ мера, а посебно у области кадровске политике и организације рада.

- Влада Републике Србије донела је, наравно, мере којима се потенцира штед-

Конференција о енергетској сигурности

- **Александар Вонра**, потпредседник чешке Владе, позвао је недавно представнике EMC-а на конференцију о европској енергетској сигурности. Путовала је наша висока делегација. То је показатељ да EMC високо котира у европским енергетским круговима, а посебно у Чешкој која председава ЕУ и која је у први план истакла потребу енергетске сигурности Старог континента, што схватамо као значајан комплимент, - рекао је др Миланковић.

ПРАКСУ И ИСКУСТВО

ња. EMC чини све да се понаша одговорно, рационално и штедљиво. Међутим, то се у пословању неће негативно осетити. С једне стране, кад је реч о приходовном делу, уговором смо уредили односе са ЕПС-ом па смо сад равноправни партнери, а усвојена је и нова тарифа. Остварили смо и потпуну сарадњу с Агенцијом за енергетику Републике Србије. Сва привредна друштва која дистрибуирају електричну енергију измирују дуговања према EMC-у, осим једног које има проблема у наплати од једне велике компаније. С друге стране, приход од ИТЦ и алокација биће нешто мањи. На то утиче више фактора: цена електричне енергије пада на берзама; због кризе затварају се велики произвођачи метала; а ту је и нови интерконективни далековод који повезује Бугарску и Македонију. То све утиче на EMC-ов приход. Прошле године EMC-ова зарада значајно је порасла – 37 посто у односу на 2007. годину. Узрок је и то што је уведен нов, транспарентан поступак за алокације. Притом, још смо увели годишње и недељне алокације. Годишњим алокацијама добили смо приходе и

на границама које су раније биле слабије искориштене. Недељне алокације, недавно уведене, омогућавају нам да, уколико ЕПС из било ког разлога ослободи границу, ми „ускачемо“ с транзитним аранжманима. Дакле, улажемо максималан напор да зарадимо користећи наш добар географски и енергетски положај у Европи.

Због тога наши запослени много више раде, а плате су исте. Али, срећом, они су врло одговорни и према држави, и према EMC-у. Лично то веома ценим, а свакако заслужује, уколико буде могућности, да буде и посебно награђено. С друге стране, у условима огромне међународне кризе, кад милиони остају без посла привилегија је имати посао, нарочито у компанији каква је EMC. Дозволићу да сам, откако сам дошао у EMC, постао субјективан; ми смо збиља уређено Предузеће. Међутим, то кажу и стручњаци из француског РТЕ, којима је задатак и био да процене нашу компанију, и који сматрају да врло добро котирамо у европским размерама. Известан проблем је задржати младе људе који се баве заштитом, информатичким техноло-

гијама, телекомуникацијама. Траже их стране фирме. Увођење нових алокација, изградња нових далековаода и трафостаница увећавају корпус посла, а једна од одлука Владе је да не сме да буде новог запошљавања. Због тога је неопходна боља организација и искоришћавање ресурса, на чему код нас ради стручни тим за систематизацију предвођен др **Перићем**. Циљ је форма која ће да задовољи такве захтеве, али и да пружи перспективу запосленима, - рекао је др Миланковић.

Предраг Батинић

СТАБИЛАН ПРЕНОСНИ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОМРЕЖЕ СРБИЈЕ

Рекордан пренос – 175,5 милиона kWh

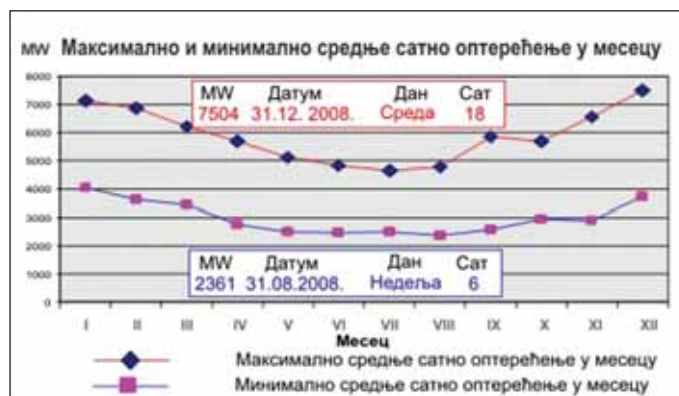
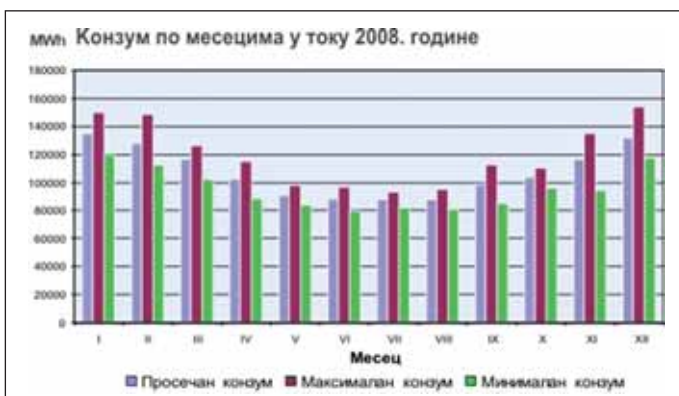
Јавно предузеће Електромрежа Србије пренело је средином јануара 155,5 милиона киловатчасова електричне енергије за потребе снабдевања тарифних потрошача у Републици Србији и транзитирало 20 милиона киловатчасова електричне енергије за потребе снабдевања потрошача у региону милиона kWh електричне енергије - 155,5 милиона киловатчасова електричне енергије за потребе снабдевања тарифних потрошача у Репу-

блици Србији и транзитирало 20 милиона киловатчасова електричне енергије за потребе снабдевања потрошача у региону. То је рекорд у преносу електричне енергије у Србији. Сукоб Русије и Украјине поводом плаћања испорученог гаса и недостатак тог енергента представљали су веома озбиљну претњу енергетској сигурности целе Европе, а код нас је недостатак гаса узроковао повећану потрошњу електричне енергије.

Истина, потрошња после 31. децембра није била већа од 151 милиона киловатчасова. Ипак, и то је количина која крајње напреже наш преносни систем.

Међутим, захваљујући потпуно обављеним ремонтима EMC-ових трафостаница и далековаода, инвестицијама у преносни систем – озбиљним улагањима у нове трафостанице и обнову постојећих, као и оправке већег броја великих енергетских трансформатора, систем је досад успешно поднео све захтеве за преносом електричне енергије. Пресудну сигурност преносном систему донели су предан рад запослених у EMC-овом Националном диспечерском центру, у регионалним диспечерским центрима и појачана дежурства EMC-ових екипа задужених за успешно функционисање система.

П. Б.

Коверте још дебље

Само „Путеви“ и „Електро mreжа“ смањили примања

Готово сви директори већих јавних предузећа још примају плате по старом иако је Влада одмах после „афере Кришто“ најавила драстичну сечу примања.

Према информацијама доступним „Новостима“, једино су челни људи „Путева Србије“ и „Електро mreжа“ – **Зоран Дробњак** и **Милош Миланковић**, на своју руку стањили коверте. Тако први на благајни сада броји 168 хиљада, уместо 174 хиљаде динара, а друге уместо 347 хиљада и 242 динара следује 220 хиљада динара.

Тај тандем није морао себи да „скреше“ плату јер дуго најављивани правилник о примањима директора у јавним предузећима још није угледао светло дана.

„Новости“ сазнају да је министар за државну управу и локалну само-

управу **Милан Марковић** проследио Министарству финансија две верзије предлога о платама.

У кабинету министарке **Диане Драгутиновић** тај текст се још анализира и нема изгледа да ће ускоро бити прослеђен премијеру **Мирку Цветковићу**.

Незванично, према првој верзији тог документа, ниједан директор у јавним предузећима не убудуће требало да прима већу плату од премијера, која је сада 120 хиљада динара.

Друга опција предвиђа, ипак, да се направи разлика у примањима јер су нека предузећа у заштићеној монополској позицији, а друга равноправно учествују на тржишту.

Владајућа коалиција мораће добро да извага критеријуме. Јер,

може лако да се деси да, после прецртавања нула на директорском конту, предузећа остану без стручних кадрова пошто би конкуренција бољим понудама могла да их пригрли.

Иначе, одредбе новог правилника неће се односити само на челне људе јавних фирми, већ и на многа друштва и агенције чији је оснивач држава. То је 90-так организација.

Правилником би требало да се прецизира и употреба службених аутомобила, станова, коришћење мобилних телефона, картица за репрезентацију...

Бонуси ће бити исплаћивани искључиво на основу конкретних резултата. После усвајања правилника ниједна фирма неће моћи да плате директора прогласи пословном тајном.

Е. В. Н.

НА ЛИСТИ МАГАЗИНА ЕКОНОМИСТ

ЈП Електро mreжа Србије трећа по висини ЕБИТДА марже

Реномирани магазин Економист, објавио је у децембру 2008. године. листу 300 најбољих предузећа у Србији у 2007. години, ранжираних по разним индикаторима.

ЈП Електро mreжа Србије заузима високо треће место по веома значајном финансијском индикатору – ЕБИТДА маржи и тринаесто место по ЕБИТДА показатељу.

ЕБИТДА показатељ (Earnings before Interests, Taxes, Depreciation and Amortization) представља разлику између пословних прихода и пословних расхода умањених за трошкове амортизације, камата и пореза (или другачије речено, представља збир пословне добити и трошкова амортизације, камата и пореза). Величина овог индикатора представља резултат пословања Предузећа у пословној години и пружа добре могућности за будућа улагања и повећање капитала. У интересу Предузећа је да вредност овог рачуна буде што већа.

ЕБИТДА маржа се рачуна као количник између ЕБИТДА показатеља и пословног прихода. Ова маржа показује колики је проценат пословне добити у пословним приходима предузећа, не узимајући у обзир амортизацију, камате и порезе. ЕБИТДА маржа ЈП Електро mreжа Србије износи 48,2%. Према ранг листи магазина Економист по висини ове марже, испред ЈП ЕМС, налазе се само Хипо Алпе Адриа – Рент и Еуропарк. Овако висока стопа ЕБИТДА мар-

же, показује високу зарађивачку моћ предузећа.

Ако посматрамо рангирање по висини ЕБИТДА показатеља по запосленом, међу четири највећа предузећа у Србији из области енергетике, ЈП ЕМС заузима прво место са 1,97 милиона динара по запосленом у 2007. години, а једанаесто место међу 20 најуспешнијих предузећа по ЕБИТДА показатељу у Србији у 2007. години.

ранг	Назив предузећа	ЕБИТДА (у мил.дин. у 2007.г.)	Број запослених у 2007.г.	ЕБИТДА (у мил.дин.) по запосленом у 2007.г.
1.	ЈП ЕМС	2.960	1.501	1,97
2.	ЈП СРБИЈАГАС	2.458	1.655	1,49
3.	ЈП НИС	13.407	12.615	1,06
4.	ЈП ЕПС	29.817	33.410	0,89

Ранг ЈП ЕМС по показатељу ЕБИТДА по запосленом у 2007. години у ресору енергетике, према подацима из листе ТОП 20 по ЕБИТДА у Србији, магазина Економист

У ПРИВРЕДНОЈ КОМОРИ СРБИЈЕ

Други пут CSR пројекат

ПРИВРЕДНА
КОМОРА
СРБИЈЕ

Чланови жирија у пројекту “Успостављање друштвене одговорности предузећа (CSR) у југоисточној Европи”, дела који се односи на Србију, а који реализује Привредна комора Србије, изабрали су на јучерашњој седници у ПКС **Михајла Црнобрњу**, професора Факултета за економију, финансије и администрацију за председника жирија. Професор Црнобрња на челу ове комисије, састављене од 17 чланова, представника министарстава, међународних организација, невладиног сектора и медија, на-

шао се по други пут. Жири би крајем марта ове године требало да друштвено најодговорнијим компанијама у категорији великих и делу малих и средњих предузећа додели Националну награду за друштвену одговорност предузећа (CSR Serbia Award 2008).

За учешће у CSR пројекту, који Привредна комора Србије реализује по други пут, пријавило се укупно 85 компанија, од чега 43 у категорији великих и 42 у делу малих и средњих предузећа. На јучерашњој седници, чланови жирија одабрали су

12 предузећа у делу МСП и 17 у категорији великих, која ће током даљег оцењивања посетити чланови CSR пројектног тима ПКС, како би се уверили да је стање “на терену” верно оном које су фирме приказале попуњавајући CSR упитнике. После тога, жири ће одабрати 5+5, односно 3+3 компаније које ће да буду финалисти.

Прошлогодишњи добитник CSR Награде у категорији великих компанија био је “Тигар” из Пирота, док је ову титулу у рангу МСП понело предузеће “Бивода” из Бујановца.

Србија - енергетско чвориште Балкана и Европе

Истота дана када су у Москви председници Србије и Русије, **Борис Тадић** и **Дмитриј Медведев**, потписали кровни енергетски споразум, у ПКС се на седници Секције за Русију разговарало о унапређењу укупне привредне сарадње две државе

Велику специфичну тежину састанка Секције за Русију, у препуној великој сали Привредној комори Србије, пружио је и догађај у Москви, где је потписан уговор о продаји 51 одсто НИС-а руској компанији Гаспромнефт, као и споразуми о изградњи гасовода Јужни ток и складишта гаса Банатски Двор. Кровни политички споразум, као гарант овим уговорима и конкретним споразумима, потписали су **Борис Тадић**, председник Србије и **Дмитриј Медведев**, председник Русије.

Истичући значај овог догађаја за јачање привредне сарадње две земље **Милош Бугарин**, председник Привредне коморе Србије, изнео је податак о порасту укупне робне размене између Србије и Русије од 46 посто током десет месеци 2008. године, у односу на исти прошлогодишњи период. Међутим, Милош Бугарин је подсетио на негативни салдо Србије у овој трговини од око 2,5 милијарде долара и исказао забринутост да се у неком догледном периоду не уђе у проблем дужничке кризе према Русији. Овај дефицит изазван је енергетском зависношћу наше земље, али ако се одбију износи које плаћамо за нафту и гас, који чине око 80 одсто увоза, долази се до релативно избалансиране робне размене. Он сматра да је неопходан још активнији рад ПКС и њених представништва у Руској Федерацији, поготово када су у питању наступи на националним изложбама, сајмовима, промотивним презентацијама, наводећи као изузетно позитиван пример наступ Србије на изложби у Краснодару, где је учествовало 55 домаћих компанија, које су потписале десетине уговора са руским

партнерима. Милош Бугарин је изразио и очекивање да ће ускоро доћи до потпуне либерализације роба и услуга између Србије и Русије, посебно због производње “фијатових” аутомобила у Крагујевцу, као и да ће ускоро бити укинут визни режим између две пријатељске земље, јер је то веома значајно како за привреднике тако и за све грађане.

Александар Васиљевич Конузин, руски амбасадор у Београду, подвукао је значај прикључивања Србије пројекту Јужни ток, а резултат потписивања данашњих споразума у Москви омогућиће нашој земљи да постане најважније енергетско чвориште на Балкану. То ће допринети и интензивном развоју сарадње Русије и Србије, а паралелно са тим, учешће у пројекту овог гасовода отвориће врата Србији за укључивање у чвршће партнерство са земљама Европске уније, јер ће наша земља постати веома важан играч и неодвојиви део европског тржишта у области транспорта и експлоатације гаса. Амбасадор Конузин види перспективу развоја економски односа у области енергетике, саобраћаја и банкарства, затим у разговорима о изградњи прве етапе метроа у Београду, директној сарадњи појединих региона Србије и Русије и у међусобном повезивању малих и средњих предузећа. Конузин као и Милош Бугарин, сматра да је решење дебаланса у међусобној трговини могуће само повећаном либерализацијом листе производа робе и услуга, а сагласио се и у вези са укидањем визног режима између Србије и Русије, за који сматра да ће се реализовати почетком наредне године.

Рајко Мајсторовић, председник Секције за Русију ПКС, не скривајући задовољство, рекао је да су у овом тренутку 220 српских предузећа чланови ове Секције. Русија је први српски партнер у увозу, а пети у извозним пословима, а очекивања су да ће ове године обим укупне робне размене достићи рекордних четири милијарде долара. Наша предузећа суочавају се са великом конкуренцијом на тржишту Москве, нагласио је Мајсторовић, а продор на нека друга, удаљена руска подручја, оптерећен је високим транспортним трошковима.

Весна Арсић, државни секретар у Министарству економије и регионалног развоја, потенцирала је да је у времену глобалне економске кризе, изузетно битно унапредити све видове економске сарадње Србије и Русије. Она је упознала наше пословне људе са закључцима седмог заседања Мешовитог комитета, који је пре месец дана одржан у Москви, посебно истичући сегмент малих и средњих предузећа, који је неисцрпан извор могућности унапређења узајамних економских веза.

Новоформирани Пословни савет Србије и Русије биће окренут бизнис разговорима и проблемима пословног сектора, али и расадник нових идеја и пројеката, рекао је **Михаило Весовић**, потпредседник ПКС. Савет би истовремено требало да помогне државним органима да отклоне све препреке у пословању и да подстакне нове привредне иницијативе на обострану корист, истакао је Весовић.

Чланови Секције за Руску Федерацију Привредне коморе Србије, информисани су и о Споразуму о руско-српском бизнис дијалогу, као и плановима коморских система двеју земаља за изградњу “Српске куће” у Москви и “Руске куће” у Београду.

ИЗ ПОГОНА И ЦЕНТАРА

ПОГОН ПРЕНОСА НОВИ САД

Нови трафои за боље снабдевање

Снабдевање потрошача и напонске прилике у северној српској покрајини значајно се поправљају захваљујући уградњи нових енергетских трансформатора. У Трафостаници Суботица 3 уграђен је нов трансформатор 400/110 kV, инсталисане снаге 300 MVA, чији је произвођач Сименс Кончар, уместо хаварисаног трафоа, који ће се поправљати у складу са одлуком Посоводства.

- И на Трафостаници Зрењанин мења се хаварисани трансформатор. Уграђујемо нов 220/110 kV, снаге 250 MVA, такође Сименс Кончарове производње. Монтажа траје и очекујемо да трафо буде у мрежи половином марта. Хаварисани трансформатор снаге 150 MVA поправиће се у фабрици. Наиме, покушавали смо да га оправимо на терену, али је већ после месец и по поново отказао. Извођач је ПД Електроисток изградња, а за пројекат је било задужено ПД Електроисток Пројектни биро. Радове надзиру **Влада Петровић** и **Марко Радоњић** из Службе за трафостанице EMC-овог Сектора Инвестиције, - каже **Рајко Гверић**, руководилац управо те Службе. Гверић наглашава да ће, логично, ТС Зрењанин бити јача 100 MVA.

На Трафостаници Србобран уграђен је трансформатор поправљен у АБС Минеловој фабрици. Наиме, својевремено је „послушност“ отказао један трансформатор на ТС Сремска Митровица па је хитно пребачен трафо из Србобрана, док је онај и Сремске Митровице транспортован на по-

правку у Минел. После поправке одмах је уграђен у Србобрану. Према томе, уградњом трафоа у Зрењанину, истиче Гверић, биће заокружен велики посао унапређења раније дпста лоших напонских прилика у Војводини.

П. Батинић

РДЦ Београд обележио славу Свети Сава

Другу годину за редом Регионални диспечерски центар Београд прославио је славу Свети Сава. Осим диспечера, у просторијама РДЦ Београд, окупили су се и бивши радници МРЦ Београд, сада пензионери, као и гости из Националног диспечерског центра и Погона Београд.

ПОГОН ПРЕНОСА КРУШЕВАЦ

Тешко на траси Ниш – македонска граница

Киша и блато, а потом силна снежна мећава оковали су југ Србије. EMC-овци, као и запослени у Електромонтажи и АБС Минелу с муком раде на далеководном правцу Ниш – македонска граница. Радови су успорени и сада је савим разумљива летошња грозничава активност на тој будућој веома важној траси.

Бора Лечић, надзорни орган за грађевинске радове из EMC-овог Сектора Инвестиције, каже да се појединим стубним местима једноставно не може да приђе. Пре последње мећаве, на терену је, поред неких стубова, вода била двадесетак сантиметара дубока. Теренска возила и камиони нису

могли да приђу стубним местима, већ су делове довлачили тракторима, а радници су излазили пешке.

Тренутно је подигнуто 36 од 120 стубова. Требало би ових дана да се подигну затезни стубови да би се оформила затезна поља како би се обавили електромонтажни радови. Електромонтажа припрема једно, Минел два затезна поља.

Лечић истиче да на ове етапе – од Ниша до Лесковца и од Лесковца до македонске границе, има довољно радника, баш као и механизације и материјала.

- Услови су, благо рекавши, одвратни. Међутим, без обзира на све потешкоће извођачи раде колико могу. Зачујује чињеница да нам већ краду са далековода. Нисмо изграднили него четвртину далековода, а већ нам скидају дијагонале. Дакко, пре било каквих завршних радова, све недостатке морамо да отклонимо – замена шrafoва уколико је потребна, попуна профила и обавићемо комплетну контролу и ремонт стубова, - закључује Лечић.

П. Батинић

ЗА ТРАФОСТАНИЦЕ У ЗРЕЊАНИНУ И БЕОГРАДУ

Три нова енергетска трансформатора

Од три нова купљена трансформатора, појединачно инсталисане снаге од 250 мегаволтампера два су ових дана транспортована на одредиште; и то на Трансформаторску станицу „Зрењанин“ и ТС „Београд 5“, док се трансформатор намењен за ТС „Београд 17“ тренутно налази на граници. Та три трансформатора замениће старе трансформаторе, а који су већ више деценија у функцији. Монтажом тих енергетских трансформатора побољшаће се напонске прилике

и осигурати поузданији рад система за пренос електричне енергије.

У том циљу очекује се и скорашња монтажа, такође новог трансформатора од 300 мегаволтампера на ТС „Суботица 2“.

Испоручилац ове неопходне енергетске опреме је Сименс-Кончар из Загреба.

ПОГОН ПРЕНОСА БОР

Радни викенд у ТС Зајечар 2

Пише: мр Радојле Радетић, руководилац Службе експлоатације

Субота, почетак децембра. Звони телефон; јавим се, а с друге стране легендарни **Винча**, диспечер РДЦ-а у Погону преноса Бор.

- Хало шефе имамо проблем. Испао трафо сопствене потрошње у ТС Зајечар 2. Руковаоци проба-ли са заменом осигурача и укључење на празно, али опет прегоре-

њему пише. Мањи квар у суботу и крај.

Међутим поново позовем РДЦ око 14 сати да чујем како се одвијају ствари. Опет Винча – „шефе, имамо још један проблем“. Нешто је експлодирало у постројењу и испао далековод за РТБ и трафо Т-1 овде код нас. Избацио га „бухолц“. Руковалац је обишао Поставројење и није уочио никаква оштећења.

Трафо Т-1 на ТС Бор 2 је јединица од 150 МВА. Један од два највећа које имамо. Дуго је радио сам а и нека ранија испитивања изолације показивала су тенденцију слабљења. Ово је сад озбиљна ствар. Брзо се спремим и на посао.

Стигнем у Погон, а тамо већ директор, Тошко, **Зоран Ракетић** и њихови монтери. Кроз разговор догађаји постају јаснији. Испад због „бухолаца“, мало необично. Обично буде још нека, бар диференцијална или казанска заштита. Вероватно је спољашњи квар и мало заљуљано уље. Али правила су правила. „Бухолц“ је основна заштита и нема укључења док га недлежни не прегледају. Хајде прво да још једном обиђемо Поставројење док није пао мрак. Пажљивији преглед и „уловимо“ квар. Загарављен портал изнад једног изолаторског ланца. Једва видљиво, али не видимо ништа друго сумњиво. Фотографишемо га и на компјутеру увећамо - то је то. Тошко и Ракац већ отварају дозволе за интервенцију. Врхунски мајстори свог заната, пењу се у корпусу и за пола часа посао је завршен. Мрак је већ увелико пао. Не смета; они раде и под рефлекторима.

Познато Борско загађење ваздуха као и оближња депонија песка тик уз постројење узроци су проблема. Мораћемо опет да реагујемо поводом те депоније. Иначе, биће још доста проблема.

Ово је за сада у реду. Али шта ли се догађа у Зајечару. Друга екипа са **Миодрагом Митровићем** и заштитаром **Бојаном** већ је давно у Зајечару. Резервни трафо и дизел агрегат већ су одвезени. Позо-

вем руковаоца **Данила** и добијем информацију да управо пробају агрегат. Питају како да вежу исправљач. Седам у кола и правац Зајечар. Стижем, а у трафостанци мркли мрак. Људи се скупили око агрегата и под батеријским лампама пробају. Подесили смо му напон и све што је потребно и приључили исправљач. Он „прихвати“ и укључисмо нужно светло. Сад је већ боље. Може да почне замена кућног трафоа. Уз још по неки проблем и посао се некако завршио. Одужио ми се тај дан. Како ли је тек монтерима.

Наредни дан је недеља. Опет смо се скупили у погону јер се очекује **Саша Поповић** са мерним колима и следи даље испитивање трансформатора Т-1. Ми смо га претходни дан мегерисали, али требало би да се спроведе и друга испитивања. То може само Саша. Дође и он. Ми већ развезали примарне вези и припремили трафо. И опет се испитивање одужило. Дан хладан, ветровит, а људи на трафоу. Мале паузе уз топли чај и опет на трафо. Узорак уља је већ давно узет и послат за Београд. У ИНТ већ

вају. Сумњамо на квар у трафоу. Обавештени су заштитари.

О. К. Завршимо разговор и позовем руковаоца у Зајечару да чујем шта се догађа. Руковалац понавља причу и каже да очекује шефа одељења заштите Столета (**Зорана Стојковића**) да се појави. Добро, чекамо. Сам догађај није посебно забрињавајући, али реч је о сопственој потрошњи која је остала без напајања. За разумно време од неколико сати нема проблема. Најважније уређаје (заштите) напајаће батерија. Међутим може да буде озбиљно ако потраје дуже. Штоперица времена је стартована и време тече. Питање је имамо ли резервни трафо. Ако немамо где да га позајмимо, а данас је и субота. Било би добро да нађемо неки дизел агрегат да бар напојимо исправљач и одржавамо акумулаторску батерију. Позовем шефа ТС екипе у Служби одржавања **Тошка Апостоловића** и он ме обрадује - имамо и трафо, и агрегат. Сад ће он да оде до фирме и да их пронађе.

И све ово би било нешто скоро уобичајено, без потребе да се о

чекају и одмах ће га испитати. Одлична организација. Испитивање се заврши, стиже извештај о уљу и испаде да је све у реду. Укључили смо трафо.

Оде још један дан. Стигао сам у стан касно поподне и не могу да се сетим који је данас дан. Нешто ми се не уклапа пошто сам и јуче и данас био на послу. Трбало би да је сутра понедељак.

ИЗ ПОГОНА И ЦЕНТАРА

ПОГОН ПРЕНОСА БЕОГРАД

Изградња ТС Београд 20 почиње 1. априла

Инвестиција вредна две милијарде динара

Изградња Трафостанице Београд 20, која се чека већ две деценије, почеће 1. априла. Нова Трафостаница, на Сланачком путу, допринеће енергетској стабилности у главном граду, а очекује се да пројекат буде завршен крајем 2010. године.

Конечно смо пронашли локацију на којој ће се градити Трафостаница. Читав пројекат кошта две милијарде динара, а радове ће да финансира ЈП

Електромрежа Србије. Очекујемо да радови не трају дуже од 18 месеци, што је стандард у Европи, - рекао је **Мирослав Чучковић**, члан Градског већа.

Локација за изградњу Трафостанице мењана је три пута, па се на њену изградњу чека 20 година.

Пројекат подразумева изградњу постројења Београд 20 на локацији Сланачки пут, изградњу приступног пута и прикључне

далеководне од 400 и 100 киловолти. Очекујемо да ће ове године бити завршени припремни радови, а до краја следеће године и електромонтажни радови, - рекао је **Миливој Кричка**, директор Центра за инвестиције Електромреже Србије и додао да је значајан део средстава добијен од Европске банке за обнову и развој.

Из Трафостанице Београд 20 директно ће се напајати трафостанице у Миријеву, Карабурми и Гроцкој, а преко њих и други делови града.

Уклањање НАТО пројектила са ТС Ниш 2

На Трансформаторској 400-киловолтној станици „Ниш 2“, приликом извођења радова техничког извиђања 17. новембра, на примарној страни 400-киловолтног Трансформатора бр. 3 поменутог постројења на површини у пречнику од приближно 10 метара квадратних лоциран је неексплодирани касетни пројектил заостао из периода НАТО удара, којима је то постројење било у више наврата изложено 1999. године.

Примарни радови, који су обављени на тој микро локацији, односно откопавању на дубини од 0,5 метара и том приликом пронађена је већа

количина расуте касетне суб муниције, тачније 32 комада. На расутој суб муницији установљена је ознака BLU-114/B, а исто тако пронађени су и одређене компоненте које „говоре“ да се ради о касетној бомби СВУ-102(V) 2/B произведеној по НАТО стандардима.

Следећа фаза уклањања пројектила, захтева избор најповољнијег квалификованог понуђача (избор је у току), који би до Нове године требао уклонити и уништити пројектил.

У току техничког извиђања и на основу разговора са сведоцима бомбардовања, те на основу пронађених трагова лоцирана је и друга микро локација за коју се предпоставља да се налази још један идентификовани неексплодирани пројектил. Та друга микро локација налази се са леве стране 110-киловолтног далеководног поља бр. 193/2.

За ову микро локацију у току су расписивање понуда за техничко извиђање и остале неопходне радове.

КВАР НА ТРАНСФОРМАТОРУ У ЗРЕЊАНИНУ

Трансформатор ће бити замењен новим

На Трансформаторској станици 220/110/10 киловолти Зрењанин 2, почетком фебруара, дошло је до квара на трансформатору број 1 инсталисане снаге од 150 мегаволтампера услед деловања диференцијалне заштите, Бухолц ТР и Бухолц регулационе заштите у фази 0. Том приликом избачене су извесне количине трафо уља на одсеку за избацивање уља. Уље је процурило и испод поклопаца 110-киловолтне стране трансформатора у близини регулационе склопке. С тим трансформатором већ је било техничких проблема прошле године, када је такође услед квара почетком новембра био неко време ван преносне мреже, а после правке на лицу места, пуштен је у погон крајем децембра. Реч је о трансформатору који је произведен 1976. године,

дакле, функционисао је 33 односно 34 године.

Тренутно је формирана стручно-техничка комисија која ће детаљно испитати узроке квара. Поменути трансформатор биће замењен новим од 250 мегаволтампера инсталисане снаге, производње Сименс Кончар, који се већ налази на постројењу у Зрењанину.

У току су процеси испитивање, истакања уља, демонтиража и припремни радови за монтажу новог трафоа.

У том сложеном подухвату ангажовани су запослени из Сектора Техника, Погона преноса Нови Сад, ПД Електроисток-Изградња д.о.о., који су директно задужени за рад трансформаторских постројења. На монтажи новог трансформатора биће ангажовани представници произвођача, а склањање демонтираног обавиће фирма Бора Кечић из Београда.

М. Вукас

ЗАКОНИ, ПРОПИСИ, ОДЛУКЕ, АКТА, УРЕДБЕ, НОРМЕ...

ЗА ВАШУ ДОКУМЕНТАЦИЈУ

ДР РАЈКО КОСАНОВИЋ

МОБИНГ

ПСИХИЧКИ ТЕРОР НА РАДУ

Посредством Синдиката ЕМС, а љубазношћу аутора др Рајка Косановића и издавача “Радничке штампе”, представљамо књигу која се бави темом мобинга. Управо се јавно расправља о Закону о тим проблемима.

МОБИНГ – ПСИХИЧКИ ТЕРОР НА РАДУ (I)

УВОД

Под **мобингом** подразумевамо **психички терор** (психолошко злостављање, психичко малтретирање, морално понижавање) **на раду** (радном месту, послу)..

Мобинг, односно психички терор на раду, одвија се са **високом учесталости** (најмање једном недељно), у **дужем временском раздобљу** (најмање шест месеци, а по неким ауторима најмање два месеца), **испланирано**, у **етапама**, са **израженом агресивношћу (вербалном, па чак и физичком) и без реалног основа**.

Сплеткарења мањег обима и уобичајени трачеве не сматрају се мобингом.

Реч **мобинг** потиче од енглеске именице **«mob»** (у значењу: гомила људи, агресивна група, скуп, руља), глагола **«to mob»** (насрнути у маси, бучно навалити на некога) и придева **«mobish»** (простачки, грубо, вулгарно).

Назив «мобинг» за девијантно понашање на радном месту, први је употребио немачки психолог Хајнц Лејман (Heinz Leymann).

Хајнц Лејман је овај израз преузео од Конарда Лоренца (Conrad Lorenz)¹, зоолога и једног од оснивача модерне етологије.² Конард Лоренц као мобинг приказује понашање животиња, посебно изражено код вукова, који одабирају једног члана свог чопора, најчешће најслабијег члана, обележе га као непожељног, прогањају га све док га не истерају из чопора, што углавном представља за њега смртну пресуду.

Прво препознавање мобинга забележено је 1976. године, од стране америчког психијатра Керол Бродска (Ceroll Brodsky), која је пријавила неколико случајева психичких злостављања на радном месту и сврстала их у категорију професионалних болести.

За психолошки терор на раду, у Шведској, Немачкој и Италији користе се термин **«mobbing»**, у САД **«work abuse»** или **«employee abuse»**, а у земљама енглеског говорног подручја термин **«bullying»**.

У домаћој стручној литератури одомаћио се термин мобинг, као и у стручној литератури многих других земаља.

Имајући у виду да је мобинг широко распрострањена појава, говори се чак о епидемији мобинга, чије се последице одражавају на социјално окружење, радну средину и појединца, њега је важно **препознати** пошто се он може спречити само заједничким деловањем.

Објављивањем публикације «Мобинг – психички терор на раду», са прилогом Закона о Заштитнику грађана, НИП «Радничка штампа» наставља са праксом издавања актуелних «специјалних издања».

1. ДЕФИНИЦИЈА МОБИНГА

Хајнц Лејман је 1984. године дао прву званичну дефиницију мобинга.

По Лејмановом схватању:

«Мобинг или психолошки терор на радном месту односи се на непријатељску и неетичку комуникацију која је усмерена од стране једног или више појединаца према, углавном, једном појединцу, који је због мобинга гурнут у позицију у којој је беспомоћан и у немогућности је да се одбрани, и задржава се у тој позицији помоћу сталних мобинг активности. Те активности се одвијају са високом учесталости и у дужем временском раздобљу. Због високе учесталости и дугог трајања непријатељског понашања то малтретирање доводи до значајне менталне, психосоматске и социјалне патње».

Као најпотпунија дефиниција мобинга често се истиче дефиниција садржана у француском Закону социјалне модернизације из 2002. године, која гласи:

«Мобинг је психичко малтретирање које се понавља путем акција којима је циљ или последица деградација радникових радних услова, која могу проузроковати напад и нанети штету људским правима

и људском достојанству, нарушити физичко и ментално здравље или компромитовати жртвину професионалну будућност».

Слично Лејмановој дефиницији, у домаћој литератури имамо дефиниције Весне Балтазаревеи и Александра Илића.

Дефиниција Весне Балтазаревеи гласи:

«Мобинг је психолошки терор у пословном животу и односи се на непријатељску и неетичку комуникацију и малтретирања која су на систематичан начин усмерена од стране једног или више појединаца, углавном према једном појединцу, који је беспомоћан и у немогућности да се одбрани. Малтретирање се одвија са високом учесталости (најмање једном недељно) и у дужем временском раздобљу (најмање шест месеци). Као последица јављају се значајне менталне, психосоматске и социјалне патње жртви.

Треба разликовати ситна сплеткарења и уобичајене трачеве од мобинга који представља праву агресију која се одвија у етапама и испланирано, попут ратне стратегије».³

Исти аутор, поред осталог, истиче да је мобинг: «облик усмерене производње стреса, облик агресивне емоционалне злоупотребе жртве која је на тај начин изложена разарању емоционалног окружења. Мобинг, као патолошка друштвена појава, директно утиче на радно окружење и продуктивност у организацији јер доводи до комуникације која се карактерише непријатељством, неморалом и неетичношћу. Мобинг је проблем савременог друштва, нова категорија у области кршења људских права. Слободно може да се назове болешћу цивилизације коју је цивилизација створила. Ово патолошко понашање укључује неуважавање туђе личности уз примену метода дискриминације».⁴

Према Александру Илићу, мобинг је: «психички терор, непријатељски или неетички вид комуникације који потиче од једне или више особа, ситемски је усмерен против појединих у беспомоћној или незаштићеној позицији и који се не може ослободити јер се поступци мобинга непрестано понављају.

Сексуално узнемиравање, игнорисање, исмејавање, претње, закидање на заради... само су неки од облика злостављања.

По својој структури, мобинг је насртај на част и углед, садржи клевету, увреду, кршење основних људских права, али није посебно назначен као казнено дело.

Термином мобинг обухваћене су све врсте шиканирања на радном месту. Мобинг се преводи и као: морално злостављање, психолошко малтретирање, психолошки терор...»⁵

Према З. Иванову и сарадницима: «Мобинг је психичко и физичко злостављање другог лица, најчешће на радном месту».⁶

Према Сенаду Јашаревићу, мобинг је, најкраће речено: «злостављање на раду са циљем да се запослени изолује или наведе да напусти посао».⁷

Постоје и друге дефиниције мобинга, које се у знатној мери темеље на дефиницији Хајнца Лејмана.

¹ Конард Лоренц, Захаријас (рођен у Бечу 1903, умро у Алтенбургу 1989. године).

² Етологија – наука о понашању животиња (етолози често проучавају један тип понашања, нпр. агресију, код разних животињских врста).

³ Весна Балтазаревеи: Мобинг: комуникација на четири ноге; Панчево, Мали Немо, 2007. стр. 16.

⁴ Весна Балтазаревеи, оп.цит. стр. 17.

⁵ Александар Илић: Едукација за друштво психолога Србије

⁶ З. Иванов и сарадници: Мобинг и мобингометрија, часопис: «Заштита у пракси».

⁷ Сенад Јашаревић, дискусија на тематској расправи: «Како се борити против мобинга», одржаној у Београду 21. марта 2008. године, у организацији Савеза самосталних синдиката Београда.

2. МОБИНГ АКТИВНОСТИ ФАЗЕ МОБИНГА И УЗРОЦИ КОЈИ ДОВОДЕ ДО МОБИНГА

2.1. Мобинг активности

Мобинг, по правилу, почиње активностима које изгледају безазлене, међутим њихов се садржај и интензитет временом повећавају.

Најчешће мобинг активности су следеће:

- а) извртање свега што потенцијална мобинг жртва каже и коришћење тога као аргумената за њену осуду;
- б) непоздрављање радника приликом сусрета од стране руководиоца или неодговарање на поздрав радника;
- в) радник се не пита за мишљење, већ се одлучује уместо њега;
- г) нападано прекидање разговора када се у просторији појави жртва;
- д) искључивање жртве из комуникационог процеса, што жртву оставља дезоријентисаном;
- ђ) лаж, поруга и презир;
- е) уцена, онемогућавање напретка у послу, шпијунирање, клевете, угрожавање личности жртве;
- ж) кршење људских и грађанских права.

Хајнц Лејман је мобинг активности поделио у неколико категорија:

1. напад на могућност адекватне комуникације;
2. напад на могућност одржавања социјалних односа;
3. напад на личну репутацију;
4. напад на радне резултате;
5. напад на здравље жртве.

- **Напад на могућност адекватне комуникације** настаје када руководиоца или колеге спречавају жртви могућност изражавања и то тако што је одмах прекину када нешто покуша да каже, одбија се невербална комуникација тако што се жртва никада не гледа у очи, а игноришу се и њене невербалне поруке.

- **Напад на могућност одржавања социјалних односа** се остварује кроз изолацију жртве јер се њој нико не обраћа, не позива се на састанке, не укључује се у компанијске догађаје;

- **Напад на личну репутацију** употребом метода исмејавања и измишљањем прича са негативном конотацијом. Особа се вређа и понижава;

- **Напад на радне резултате**, који се манифестује сталним критикама, ниским оцењивањем, претераном контролом. Однос према жртви се креће између две крајности, и то од потпуног одузимања посла и уклањања средстава за рад – што је познато као «синдром празног стола», до затрпавања жртве послом који по обиму и стручности превазилази њене способности «синдром препуног стола»;

- **Напад на здравље жртве**, ускраћивањем права на коришћење годишњег одмора или слободних дана, сталним налозима да остане прековремено да ради, све до претњи ликвидацијом.

Као што видимо, код мобинг активности најпре се креће са:

1) **нападом на личност и социјални углед жртве** (активностима као што су: ширење трачева, понижење пред другима, исмејавање слабости, задиркивање због каквог физичког хендикепа или приватног живота, коментари сексуалне природе, искључивање из разговора, викање на жртву, и др.).

2) а затим почињу **напади на квалитет рада** (активностима као што су: намерно потцењивање радних доприноса, скривање информација, додељивање и бесмислено понижавајућих задатака, ускраћивање радних задатака, тј. «синдром празног стола», затрпавање радним задацима, тј. «синдром пуног стола» и др.).

2.2. Фазе мобинга

Према италијанском научнику Еге Х., фазе мобинга су:

- 1) фаза кључног догађаја;
- 2) фаза циљног почетка мобинга;
- 3) фаза «жртвени јарац»;
- 4) фаза борбе за опстанак;
- 5) фаза развијеног мобинга.

- Фаза кључног догађаја подразумева избор жртве и усмеравање конфликта према њој. Могућа основа појаве прве фазе мобинга је нерешен сукоб међу сарадницима који доводи до поремећаја у међу-

људским односима. Узрок сукоба се често заборави, али агресивност према изабраној особи остаје.

- Фаза циљног почетка мобинга започиње активностима које жртву доводе у ситуацију да се непријатно осећа. Ова фаза је већ препознатљива за жртву која може да идентификује да се догађају смишљене активности које се усмеравају према њој. У овој фази долази до првих психосоматских симптома попут несанице и поновног проживљавања немилних догађаја. Жртва често бежи на боловање јер се над њом обавља психотерор, губи професионално и људско достојанство и почиње да се осећа мање вредном.

- У фази «жртвени јарац» особа је већ окарактерисана као дежурни кривац за све пропусте и неуспехе колектива

- Четврта фаза је фаза борбе за опстанак путем преоптерећивања послом, што води до хроничног умора и свих физичких и психичких последица које он изазива и

- Фаза развијеног мобинга, која се карактерише погоршаним психичким и физичким стањем жртве због вишегодишњег терора. Жртва је потпуно искључена из радне средине, због чега грчевито покушава да се удаљи из те средине тражењем новог посла или одласком у превремену пензију. Оболеле од хроничних болести и поремећаја, није редак случај да жртве као могући излаз из ситуације идентификују убиство мобера или самоубиство.

2.3. Узроци који доводе до мобинга

Постоји већи број узрока који доводе до мобинга, међу којима се посебно истичу следећи:

- недостаци у руковођењу;
- неадекватно понашање руководства;
- недовољно разграничена надлежност;
- недостаци у информисању;
- лоша радна клима у којој владају злоба, завист и непријатељство.

Мобинг по правилу почиње **конфликтом**, односно разликама у мишљењу или отпором.

2.4. Распрострањеност мобинга по појединим делатностима

Посматрано по појединим делатностима, мобинг је најраспрострањенији у државној управи и одбрани, а затим следе: школство и здравство, угоститељство, делатност транспорта и комуникације, трговина и друге делатности.

Исказано у процентима, распрострањеност мобинга по делатностима, у земљама Европске уније је следећа:

- у државној управи и одбрани 14% запослених је подвргнуто мобингу,
- у школству и здравству 12%,
- у хотелијерству и ресторанима мобингу је изложено 12%,
- у делатностима транспорта и комуникација 12%,
- у трговини 9%,
- у рударству и прерађивачкој индустрији 6%,
- финансијском посредовању 5%,
- грађевинарству 5%,
- електропривреди и водопривреди 3%,
- у пољопривреди и рибарству 3%.

На првих пет наведених делатности отпада близу 60% од укупног броја регистрованих случајева мобинга.

3. ВРСТЕ МОБИНГА

Поделу мобинга можемо урадити по основу два критеријума, и то:

- 1) по критеријуму ко је злостављач, а ко жртва,
- 2) по критеријуму мотива мобинга.

По првом критеријуму разликујемо:

- а) вертикални мобинг и
- б) хоризонтални мобинг.

По другом критеријуму, односно критеријуму мотива мобинга, разликујемо:

- а) стратешки мобинг и
- б) емотивни мобинг.

3.1. Вертикални мобинг

Вертикални мобинг је најизраженија врста мобинга, а представља **психички терор који надређени спроводи према раднику**.

Овај вид мобинга познат је под називом **bossing**.

Вертикални мобинг је заступљен у 55% случајева.

Вертикални мобинг може бити и у супротном смеру, у случају када група подређених радника излаже мобингу претпостављеног. Овај вид вертикалног мобинга заступљен је у 5% случајева.

За вертикални мобинг који се спроводи у школама користи се израз **bullyng**.

3.2. Хоризонтални мобинг

Хоризонтални мобинг се спроводи **међу радницима на једнаком положају у хијерархијској лествици**, односно присутан је у случају када колеге *малшређирају «изабраној» колеги*.

Хоризонтални мобинг, који је заступљен у 45% случајева, углавном се јавља као резултат осећаја угрожености, унутрашњих проблема, напетости, љубоморе или зависти.

Један од радника се проглашава «жртвеним јарцем», над којим цела група исказује своју фрустрацију и показује своју снагу и способности.

3.3. Стратешки мобинг

Стратешки мобинг, коме су нарочито изложени радници који су технолошки вишак, као и радници који се не прилагоде одређеном моделу предузећа, резултат је и последица договора управљачког тима о спровођењу организованог мобинга. Договор управљачког тима, поред осталог, подразумева састављање списка непожељних радника према којима се врши мобинг по унапред сачињеном плану активности, а све са циљем да означена група радника да отказ без било какве погодности за одлазак из предузећа (отпремнина, докуп стажа и слично). «Значи да циљ није само удаљење непожељног радника из колектива без икаквих погодности које би у нормалним условима могао да оствари, већ и потпуна деструкција радничког личног и пословног кредибилитета, односно уништење изабране јединке.»⁸

3.4. Емотивни мобинг

Емотивни мобинг се јавља као последица љутње, љубоморе, зависти или антипатије, а узрок за покретање акције проналази се како у особинама жртве, тако и у особинама злостављача.

3.5. Политички мобинг

Политички мобинг присутан је у државним органима, како у органима на републичком нивоу, тако и у оним на покрајинском и локалном нивоу (нивоу градова и општина), као и у јавним установама и јавним предузећима.

У поменутим органима руководећи кадар најчешће се именује из редова политичких странака, а неретко је неспособан за послове који му се поверавају. Најчешће једини аргумент који испољавају према запосленим је сила и претње отпуштањем са посла.

Руководећи кадар регрутован из реда политичких странки, најчешће својим понашањем: «доводи до озбиљних поремећаја у корпоративној средини јер директно проузрокује умањење пословних потенцијала и достизање финансијских домета у организацији у којој обавља управљачку функцију. Као некавалитетан и нестручан менаџмент, није у стању да контролише прерастање сукоба у мобинг, јер не умеју и не желе да примене позитивну комуникацију».⁹

Политичка гарнитура са собом доводи нове раднике, своје истомишљенике и поставља их на боље плаћена радна места.

Постојећи радници премештају се на слабије плаћена радна места, мада најчешће и даље обављају послове које су претходно радили.

Нови радници, након одласка политичких гарнитура које су их довеле, остају, чиме се гомила администрација.

Нове политичке гарнитуре такође доводе своје истомишљенике и све тако у круг.

3.6. Сексуални мобинг

Сексуално узнемиравање на раду је вид и врста мобинга. Оно се испољава као:

- 1) злоупотреба моћи;
- 2) замена нечега за нешто (секс као услов);
- 3) успостављање непријатног (сексуализованог) амбијента у радном простору.

Боље радно место, боља плата, стручно усавршавање и друго, могу бити разлози за чије испуњење претпостављени запосленом поставља секс као услов.

Сексуално узнемиравање испољава се и успостављањем сексуализованог амбијента у радном простору, путем понављања непристојних радњи и понашања сексуалне природе, као што су: успутна добацавања, непожељни додири, причање вицева, прављење шала, коментарисање нечијег изгледа и друго.

3.7. Остали облици мобинга

Поред наведених, постоје и бројне друге врсте и облици мобинга, као што су: мобинг корисника услуга од стране државних службеника (мобинг се испољава кроз нељубазно понашање државних службеника, враћање странки више пута због додатне документације, велике гужве и слично), мобинг купаца и корисника (којем су поред осталих изложени и шалтерски службеници), мобинг у здравству од стране пацијената и други облици мобинга.

4. ЖРТВЕ И ЗЛОСТАВЉАЧИ

4.1. Жртве мобинга

Широк је круг особа које су **потенцијалне жртве мобинга**, као на пример:

1. особе које изазивају завист колега (најчешће то су најспособније и најкомпетентније особе);
2. особе високих моралних стандарда;
3. приправници и особе пред пензијом;
4. особе које уочавају и пријављују неправилности у раду;
5. мирни и повучени радници ниже стручне спреме;
6. радници који ћуте и трпе;
7. особе које желе више самосталности у раду;
8. особе које желе боље услове рада;
9. креативне особе;
10. припадници мањинских група;
11. припадници различитих религија;
12. особе које из било ког разлога нису симпатичне руководиоцу или радном окружењу.

Од свих наведених особа које су потенцијалне жртве мобинга, највише може да забрињава чињеница да су најчешће жртве мобинга најспособнији и најкомпетентнији радници, као и особе које негују високе моралне стандарде. Нажалост, ни Србија у том погледу није изузетак, што је у великој мери показатељ стања духа у нашем друштву.

4.2. Злостављачи – мобери

Злостављачи или **мобери** су, по правилу, мање способне али моћне особе, којима се други лако придружују у страху да не постану њихове жртве, идентификују се са њима и стају на њихову страну.

Злостављачи мобингом прикривају своју нестручност, као и немоћ у другој сфери живота (најчешће приватног, у браку или породици).

Најчешће реч је о особама са поремећајем личности, оптерећене психозама и депресијама, са траумама жртви из детињства. Одрасли без љубави, изложени малтретирању и подсмеху, другачије понашање нису ни научили. По овом моделу се понашају према другима. Такве особе имају непријатељски став према свом и према туђем животу. Осећају се стално угроженим због особа за које мисле да су способније и паметније (што је

⁸ Весна Балтазаревих, оп. цит., стр. 62.

⁹ Весна Балтазаревих, оп.цит. стр. 20.

углавном тачно), и према тим особама усмеравају патолошку љубомору. С обзиром на то да не могу да се наметну ни интелектом ни способностима, користе силу као једини аргумент. Себе постављају на трон и према свима осталима се понашају као према поданицима. Понашање им је деструктивно и непријатељско. Стално манипулишу и делују на штету других. Своју инфериорност сакривају и «лече» прогањањем других људи.¹⁰

Према И. Кихалићу¹¹, карактеристике личности мобера су следеће:

Жељан пажње

- претераном љубазношћу настоји да држи ауторитете уз себе, емоционално је незрео,
- селективно је љубазан према сарадницима, посебно у почетку према својој жртви, искоришћава сараднике,
- измишља и сваљује кривицу на друге, увек жели да буде у центру пажње,
- често се самосажалева, ако га открију, тврди да је он жртва;

Имитатор

- није професионално квалификован, али тврди супротно јер се налази у близини професионалца,
- често глуми професију којом жели да се бави и захтева заслуге које му «припадају»,
- манипулише другима, лако се испровоцира,
- често прети сарадницима, глуми оданост надређенима, али их одбацује након што их искористи;

Гуру

- успешан на уском пољу своје стручности, од сарадника признат као такав, себичан, злоставља све због којих се осећа угрожен,
- емоционално хладан, углавном мушка особа, понекад претерано уредан, своје грешке приписује другима.

Психопат или социопат

- напастан и арогантан према жртвама, према осталима драг и љубазан, хладан и прорачунат, глумац, за њега не вреде закони и моралне норме, тешко се разоткрива у незаконитим активностима, не показује осећаје, сажаљење и кривицу,
- они који га открију, одмах постају његове жртве и сва своја недела пребацује на њих.

Злостављачи, по правилу каријеристе, до руководећих положаја углавном долазе путем ангажовања у политичким странкама и честим прелетањем, када за то осете потребу, из странке у странку.

Према себи надређенима злостављачи су покорни и понашају се као улицице, све док се не докопају било какве власти, када се у потпуности преобрађују у сасвим друге личности које не уважавају туђе мишљење, те се понашају као потпуни апсолутисти.

5. ПОСЛЕДИЦЕ МОБИНГА

5.1. Последице према жртви мобинга

Бројне су последице мобинга према жртви мобинга, које се испољавају у психичким, телесним и поремећајима понашања. Укратко ћемо размотрити ове поремећаје.

5.1.1. Психички поремећаји

Самооптуживање је прва последица мобинга, пошто жртва мобинга у почетку почиње да анализира своје поступке, да би пронашла сопствену грешку која ју је довела у постојећи положај.

Самооптуживање бива праћено **узнемиреношћу**, пошто је жртва свесна да је непријатељско понашање само увод у још тежу ситуацију која ће уследити. Жртва се повлачи и самоизолије од спољног света, па и породице, или супротно томе, постаје агресивна према себи и другима.

Психички поремећаји се манифестују у виду:

- депресије;
 - емоционалне празнине;
 - осећаја губитка животног смисла;
 - губитка мотивације и ентузијазма,
 - апатије;
 - поремећаја прилагођавања;
 - несанице;
 - повећања потребе за цигаретама, алкохолом и седативима;
 - поремећаја апетита;
 - и др.
- Злостављани радник почиње да изостаје са посла, а када је на послу више се довољно не залаже.

Према неким проценама, у Немачкој жртва мобинга кошта фирму најмање 75.000 евра годишње.

5.1.2. Телесни поремећаји

Психички поремећаји код жртава мобинга, по правилу, праћени су бројним телесним поремећајима, као што су:

- повишен крвни притисак;
- вртоглавица;
- тахикардија;
- гастролошке сметње;
- кожне промене;
- главобоља;
- повећана или смањена тежина;
- хроничан умор;
- различити болни симптоми;
- смањен имунитет;
- и други поремећаји.

5.1.3. Поремећаји понашања

Поремећаји понашања жртве мобинга углавном се огледају у:

- агресивности коју жртва мобинга не испољава само према другима, већ и према самој себи;
- склоности према самоповређивању;
- склоности према суициду;
- прекомерном коришћењу цигарета, алкохола, кафе, средстава за смирење и др.;
- склоности ка булимiji и анорексији;
- сексуалним поремећајима;
- и другим поремећајима понашања.

5.2. Последице према фирми и друштвеној заједници

Мобинг оставља бројне негативне последице не само према жртви мобинга, већ и према фирми у којој су жртве мобинга за послене и према друштвеној заједници.

5.2.1. Последице према фирми

Фирма у којој се јавља мобинг, због његових бројних последица, остварује годишње губитке који нису мали. Према проценама које је изнео Лејман 1990. године, фирма по жртви мобинга губи годишње од 30 до 100 хиљада америчких долара.

Губитак фирме се јавља као последица:

- пада радног учинка мобираниог радника због смањене мотивације;
- умањења ефикасности и продуктивности;
- увећања трошкова боловања;
- ремећења добре радне атмосфере;
- трошкова запошљавања радника на одређено време који су замена жртва мобинга које су на боловању;
- умањења репутације фирме;
- издатака за вођење судског спора и евентуалне исплате одштете мобираниом раднику и др.

¹⁰ В. Балтазаревић, оп. цит. стр. 63.

¹¹ Цитирано према: В. Балтазаревић, оп.цит. стр. 64. и 64.

5.2.2. Последице према друштвеној заједници

Друштвена заједница такође трпи негативне последице мобинга, што се огледа у увећаним трошковима фондова здравственог и пензијског осигурања. Наиме, због трошкова лечења жртви мобинга и њиховог превременог одласка у пензију, помеху фондови бивају додатно оптерећени.

6. ИСТРАЖИВАЊА МОБИНГА

Истраживања мобинга у свету и Србији, најкраће речено, дају поражавајуће резултате.

Овде ћемо се осврнути на три истраживања, и то једно вршено у земљама Европске уније и на два истраживања вршена у Србији.

6.1. Истраживање мобинга у земљама Европске уније

Истраживање мобинга у земљама Европске уније, 2000. године, на узорку од 21.500 запослених, поред осталог, показало је следеће:

- 3 милиона запослених у ЕУ (или 2%) мета је физичког или сексуалног насиља на радном месту;
 - 12 милиона запослених (или 8%) мета је различитих врста мобинга;
 - радници су најугроженији у: В. Британији, Холандији и Финској, а следе: Шведска, Француска и Ирска;
 - од нових чланица ЕУ, мобинга највише има у: Литванији, Чешкој и Словачкој.;
 - процењује се да мобинг кошта земље ЕУ неколико милијарди евра годишње;
 - 54% запослених на дуготрајни мобинг би одговорило трпљењем и истовременом потрагом за новим радним местом; 28% дало би отказ и тражило други посао, а 12% запослених би пријавило послодавца;
 - 84% испитаника позитивно је одговорило на питање да ли су икада били у ситуацији да их колеге, подређени или надређени психички злоставља;
 - 97% испитаних сматра да се о тој појави премало говори;
 - 41,2% милиона запослених у земљама ЕУ (или 28%) тврди да им посао изазива стрес и погоршава здравствено стање;
 - 44,5% запослених осећа психичке проблеме због посла који раде;
 - 68% запослених у приватном сектору и 53% запослених у државном сектору желе да промене своје радно место;
 - у Немачкој се 1.000 самоубистава годишње повезује са мобингом, а у Шведској чак 20% од укупног броја самоубистава.¹²
- Наведеним резултатима истраживања мобинга, није потребан посебан коментар.

6.2. Истраживање мобинга у Србији

Када је реч о истраживању мобинга у Србији, осврнућемо се на резултате два истраживања, и то на истраживање Весне Балтазаревевић¹³ и истраживање Мире Вуксановић, клиничког психолога у Дому здравља «Др Милутин Ивковић» Палилула.

6.2.1. Истраживање Весне Балтазаревевић

Истраживање В. Балтазаревевић засновано је на анкети узорка од 400 испитаника и то 250 запослених у државној фирми и 150 у приватној фирми. Анкетирано је 205 испитаника мушког пола и 195 женског пола, при чему је 150 запослених било старости до 35 година и 250 старости изнад 35 година.

Анкета је вршена на основу упитника који је имао 24 питања на која су испитаници одговарали.

Поред личних података (пол, године старости, школска спрема и да ли имају запослење у државној или приватној фирми), без навођења имена и презимена, да би се сачувала анонимност, испитаници су са «ДА» или «НЕ» одговарали на следећа питања:

- 1) Да ли знате за случај да се у радном окружењу шире непроверене гласине, клевете, препричавају сексуалне интриге или нешто слично са намером да се особа деградира?
 - 2) Да ли сте Ви или неко из Вашег радног окружења били оптужени за пропусте који се или нису догодили или су се догодили али без Ваше кривице?
 - 3) Да ли сте доживели да неког исмејавају због начина говора, држања, хода, одевања?
 - 4) Да неко буде омаловажаван због пола, националности, социјалног порекла, приватног живота?
 - 5) Да ли сте дежурни кривац?
 - 6) Да ли Вас искључују из друштвених активности?
 - 7) Да ли сте уочили да Вам са радног стола нестају ствари?
 - 8) Да ли се контролишу Ваши телефонски позиви и пошта?
 - 9) Да ли сте изненада затрпани послом?
 - 10) Да ли су изненада надређени престали да Вам дају посао?
 - 11) Да ли Вас укључују у програм едукације?
 - 12) Да ли надређени са Вама посредно комуницирају путем порука на папирићу, е-маилом или факсом?
 - 13) Да ли Вас шеф стално критикује?
 - 14) Да ли Вас колеге критикују?
 - 15) Да ли се Ваши резултати обезвређују?
 - 16) Да ли сте доживели да Вам неко прети или Вас физички напада?
 - 17) Да ли Вас сексуално угрожавају?
 - 18) Да ли желите да промените радно место?
 - 19) Да ли осећате замор због посла који радите?
 - 20) Да ли имате психичке сметње због посла?
 - 21) Да ли имате физичке проблеме због посла?
 - 22) Да ли сте били на боловању због проблема у вези са послом?
 - 23) Уколико Вам се догађа нешто од наведених примера, да ли се то дешава дуже од шест месеци?
 - 24) Да ли се осећате кривим због такве ситуације?
- На основу сумираних резултата истраживања, В. Балтазаревевић је дошла до следећих **закључака**:

- 1) Одговори на питања која се односе на различите облике дискриминације личности показали су да су се запослени у највећем проценту изјаснили о присутности ширења непроверених гласина, клевета, препричавања сексуалних интрига или сличних препричавања са намером да се особа деградира. Позитиван одговор је дало 273 испитаника (68,25 одсто).
- 2) Да су упознати да се особе исмејавају због начина говора, држања, хода, одевања, изјаснило се 227 испитаника (56,75 одсто).
- 3) Да се неко омаловажава због пола, националности, социјалног порекла, приватног живота, изјаснило се 158 испитаника (39,50 одсто).
- 4) Што се тиче случајева да је неко оптужен за пропусте без кривице, 214 испитаника (53,50 одсто) се позитивно изјаснило, а 96 испитаника (24 одсто) је одговорило да је у позицији дежурног кривца.
- 5) 156 испитаника (39,00 одсто) је навело да је искључено из друштвених активности, а 212 (53,00 одсто) да је искључено из програма едукације.
- 6) Различите мобинг активности с којима се срећу испитаници, као прекомерни надзор и контрола запослених, са намером да се по сваку цену пронађе компромитујући материјал – у смислу да раднику нестају са стола ствари попут дописа, бројева телефона и сл., које би требало да пруже информацију за оптужу-

¹² Александар Илић: Едукација за друштво психолога Србије (необјављени материјал).

¹³ В. Балтазаревевић: оп.цит.стр. 175 – 189.

вање или стварање интрига, јавља се код 112 испитаника (28,00 одсто).

7) Контролисање телефонских позива и поште од стране надређеног присутно је код 111 испитаника (27,00 одсто).

8) Синдром «пуног», односно «празног» стола, који надређени примењују у циљу психичке дезоријентације запосленог по принципу топло-хладно, тако што радника затрпавају послом који по обиму обично превазилази могућности радника да исти благовремено окончају, или се раднику потпуно одузима посао без икаквог објашњења, појављује се код испитаника са великом учесталošћу, односно случај затрпавања послом се јавља код 215 испитаника (53,75 одсто), а 98 (24,50 одсто), испитаника је изложено одузимању посла.

9) Одсуство ефективне пословне комуникације, које се карактерише обраћањем запосленима путем порука на папирићу, е-маилом или факсом, с намером да се избегне могућност да радник добије информацију или да му се омогући разговор, евидентира се код 144 испитаника (36,00 одсто).

10) Сталној критици надређеног изложено је 144 испитаника (28,50 одсто), а критици запослених у истој хијерархијској равни извргнуто је 97 испитаника (24,25 одсто).

11) Увереност испитаника у обезвређивање резултата остварених на раду, присутна је код 183 испитаника (45,75 одсто). Слична ситуација је и са жељом да се промени радно место, за шта се изјаснио 201 испитаник (50,25 одсто).

12) Агресија на послу, у смислу различитих врста вербалних претњи и физичких напада, бележи се код 73 испитаника (18,25 одсто), а о изложености сексуалном угрожавању изјаснила су се 24 испитаника (0,6 одсто).

13) Код великог броја испитаника 249 (62,25 одсто), изражен је замор због посла који обављају. Психичке сметње условљене неадекватним корпоративним окружењем и лошим менаџментом, евидентирани су код 147 испитаника (36,75 одсто), а физичке сметње које се појављују услед дуже изложености стресу присутне су код 122 испитаника (30,50 одсто).

14) Изложеност различитим видовима узнемиравања на радном месту са дужим трајањем (6 месеци и дуже), евидентира се код 172 испитаника (43 одсто), међутим, одсуство због боловања, као реакција на такву ситуацију се појављује код мањег броја испитаних, односно на боловању је било 88 испитаника, или 22,00 одсто. Због такве ситуације само 11 испитаника, односно 0,27 одсто, мисли да има личну кривицу.

Посебан коментар наведених закључака, надамо се, није потребан.

6.2.2. Истраживање Мирјане Вуксановић

Друго истраживање мобинга у Србији, које ћемо представити у овом раду, јесте истраживање које је спровела др сц.мед Мирјана Вуксановић, клинички психолог Дома здравља «Др Милутин Ивковић» Београд.¹⁴

Циљ истраживања је био да се утврди присуство, израженост и облици мобинга који се јављају у нашој средини. Као метод истраживања коришћен је упитник са питањима отвореног и затвореног типа. Узорак је чинило 135 испитаника, и то: 65 мушкараца и 70 жена.

Демографске карактеристике испитаника су следеће:

- 1) Године старости: Просечна старост мушких испитаника је 36,92 године; просечна старост испитаних жена је 37,21 година. Просечна старост испитаника без обзира на пол је 37,06 година.
- 2) Радни стаж (у годинама): Радни стаж мушкараца у просеку је 16,15 година; радни стаж испитаних жена је у просеку 16,43 године; просечан радни стаж испитаника без обзира на пол је 16,29 година.
- 3) Брачно стање: Демографска карактеристика «брачно стање» подељена је у две категорије: 1. ван брака, односно неожењени/неудате, и 2. у браку, односно ожењени/удате.
 - Међу мушкарцима је било неожењених 46,15%, а ожењених 53,85%.
 - Код испитаних жена ситуација је следећа: неодатих је 42,86%, а удатих 57,14%.

4) Школска спрема: Демографска карактеристика образовања дефинисана је кроз три категорије: 1. завршена основна школа, 2. завршена трогодишња школа за КВ раднике или четворогодишња средња школа, 3. завршена виша или висока школа или факултет.

- Образовна структура мушких испитаника је следећа: завршена основна школа 30,77%; завршена КВ и ССС 61,54%; завршена ВШ и ВСС 7,69%.
 - Образовна структура испитаних жена изгледа овако: завршена основна школа 21,43%, завршена КВ и ССС 42,86% и завршена ВШ и ВСС 35,71%.
- 5) Положај у занимању: Положај у занимању дефинисан је кроз три категорије: 1. радник, 2. нижи руководилац, 3. виши руководилац.
- У групи испитаних мушкараца било је радника 92,31%, нижих руководилаца 7,69%; виших руководилаца није било (0%).
 - Међу испитаним женама положај радника има 92,85%; нижих руководилаца је 7,14%; виших руководилаца нема (0%).
- 6) Подручја рада: Испитаници оба пола запослени су у разним подручјима рада – делатностима: просвета, здравство, култура, водопривреда, пољопривреда, телекомуникације, администрација.

Резултати истраживања

Основни резултати спроведеног истраживања су следећи:

- 1) Мобингу у виду **недостатка комуникације** изложеније су жене, и то старије од 35 година, неодате, са завршеном основном школом и са радним стажом до 10 година. Међу мушкарцима, који су у целини значајно мање изложени недостатку комуникације него жене, изложенији су мушкарци старији од 35 година, ожењени (сви ожењени!) и са завршеном трогодишњом или четворогодишњом средњом школом. Мушкарцима више смета неадекватна комуникација, него недостатак комуникације.
- 2) **Изолатији и игнорисању** значајно су више изложене жене, посебно млађе (до 35 година старости), неодате, без квалификације и са више од 10 година радног стажа. На изолацију се жали мали број мушкараца, и то су они који су млађи од 35 година, ожењени, средњег образовања и са радним стажом до 10 година.
- 3) **Оговарању** доминантно су изложене жене (тек свака пета није изложена), млађе од 35 година, неодате, без квалификације и са малим радним стажом (мање од 10 година). Оговарању је изложен и сваки трећи мушкарац, махом млађи од 35 година, углавном без квалификације, чешће неожењени и сви са радним стажом мањим од 10 година.
- 4) **Исмејавању** су чешће изложене жене – старије од 35 година, удате, са вишим или високим образовањем и са преко 10 година радног стажа. Од мушкараца, који су мање него жене подвргнути исмејавању као виду мобинга, исмејавају се млађи (до 35 година) мушкарци, ожењени, средњег степена образовања и са малим радним стажом (до 10 година).
- 5) **Критици на рад** изложена је половина испитаника оба пола, нешто више жене него мушкарци. Међу мушкарцима критици рада изложенији су млађи, ожењени, високообразовани мушкарци, са мање од десет година радног стажа. Међу женама је потпуно супротно: изложеније су жене старије од 35 година, удате, без квалификације.
- 6) **Лошијој оцени рада**, као начину мобинга, изложено је нешто мање од трећине испитаних жена и мушкараца. Међу мушкарцима су изложенији млађи, ожењени, високообразовани мушкарци са радним стажом до десет година. Код жена је ситуација следећа: изложеније су жене старе преко 35 година, удате, са мање од десет година радног стажа, са свим нивоима образовања, с тим што се уочава тренд пораста лошијих оцена рада са порастом нивоа образовања.

¹⁴ Истраживање је представљено на тематској расправи «Како се борити против мобинга», одржаној у Београду 21. марта 2008. године, у организацији Савеза самосталних синдиката Београда.

- 7) **Претераној контроли** су двоструко изложенији мушкарци него жене – скоро сваки други мушкарац, а свака пета жена трпи овај облик мобинга. Сви мушкарци који су изложени претераној контроли на послу су ожењени, разнoг нивоа образовања, с тим што сви из категорије високообразованих трпе овакав притисак, углавном су млађи по годинама живота и по радном стажу. Међу женама претераној контроли изложене су жене млађе по годинама и по радном стажу, неударе и без квалификације.
- 8) **Претрпавање пословима** трпи више од 80% мушкараца и свака трећа жена. Чешће се претерано затрпавају пословима мушкарци старији од 35 година, ожењени и образованији. Претрпавању пословима су међу женама изложене оне које су старије од 35 година, које су неударе и са средњом школском спремом.
- 9) **Задавању прелаких послова** као облику мобинга изложен је сваки четрнаести, млађи по годинама живота и радном стажу, ожењени мушкарац са завршеном средњом школом. Код жена уопште није било оваквих случајева.
- 10) **Задавање претешких послова** три пута је чешће погађало мушкараце него жене, а ова врста мобинга оптерећује живот сваке пете жене. Оптерећенији су мушкарци млађи од 35 година, нежењени и са високошколским образовањем. Претешки послови се задају углавном женама старијим од 35 година, са радним стажом дужим од десет година, неударима и без квалификације.
- 11) **Послове неадекватне квалификацији**, а у сврху мобинга, добија скоро сваки трећи испитаник. На удару су нешто чешће мушкарци, углавном са радним стажом до десет година, са средњом стручном спремом и нежењени. Међу женама су изложеније млађе и по годинама и по радном стажу, искључиво са завршеним средњошколским образовањем, неударе два пута чешће од удатих.
- 12) **Одузимање средстава за рад**, као што су компјутер и телефон, доживљавали су само мушкарци, млађи од 35 година, са радним стажом мањим од десет година, са средњом стручном спремом и ожењени.
- 13) **Лошији простор за рад** него друге колеге или премештај у просторију са лошијим условима рада доживели су сваки четрнаести мушкарац и свака четрнаеста жена који су учествовали у овом испитивању. Овом виду мобинга били су изложени мушкарци млађи по годинама живота и по радном стажу, са средњом стручном спремом, ожењени. Међу женама су лошији простор за рад добијале жене старије од 35 година, са радним стажом дужим од десет година, удате, са завршеном средњом школом.
- 14) **Задавање задатака који нарушавају здравље** у смислу мобинга трпе мушкарци пет пута чешће него жене. Угроженији су млађи мушкарци, са мање радног стажа, без квалификације, ожењени. Свака четрнаеста жена је изложена задацима који нарушавају њено здравље. Њен профил би био следећи: то је жена млађа од 35 година, са радним стажом до десет година, без квалификације, неударе.
- 15) **Задавање задатака који погоршавају здравље** (које је већ нарушено) доживљава скоро сваки четврти мушкарац и свака седма жена. Мушкарци из ове групе су чешће старији од 35 година, са радним стажом дужим од десет година, са високом или вишом школском спремом, ожењени. Исти је и профил жене која доживљава ову врсту мобинга: старија, са дужим радним стажом, високообразована, удата.
- 16) **Неодобравање годишњих одмора и неодобравање слободних дана** у нашем узорку, доживљавали су само мушкарци – скоро сваки четврти. Чешће су жртве старији мушкарци, са више од десет година радног стажа, са средњом стручном спремом, ожењени.
- 17) **Претњама физичким обрачуном** изложен је сваки четрнаести мушкарац и свака седма жена. Изложенији су млађи мушкарци, са мање од десет година радног стажа, са средњом стручном спремом, ожењени. Међу женама, које су два пута изложеније физичким претњама него мушкарци, обрнута је ситуација: изложеније су старије, са више година радног стажа, са средњом стручном спремом, неударе.
- 18) **Вербалном сексуалном злостављању** изложени су и мушкарци – сваки четрнаести испитани мушкарац је био у тој позицији током свог радног века до тренутка испитивања. Жене су три пута изложеније. Мушкарци изложени овој врсти мобинга су млађи по годинама живота и по годинама радног стажа, ожењени, са завршеном средњом школом. Жене су такође млађе, са мање од десет година радног стажа, са завршеном средњом школом и чешће удате него неударе.

Закључак истраживања

- Мобинг се спроводи у свим подручјима рада и међу свим нивоима запослених.
- Анализом резултата уочавамо једну веома значајну полну разлику: мушкарци су изложени искључиво вертикалном мобингу, који спровode руководиоци над својим потчињенима. Жене су изложене и вертикалном и хоризонталном мобингу. Део жена трпи искључиво хоризонтални мобинг, које спровode међусобно, на истом нивоу хијерархијске лествице.
- Није могуће скицирати профил мушкараца који је чешће изложен мобингу (вертикалном) – подједнако су изложени и млађи, и старији; са већим или мањим радним стажом; без обзира на достигнути ниво образовања и без обзира на брачно стање.
- Међу женама, вертикалном мобингу су изложеније жене које су по годинама млађе, без квалификације, неударе и са више од десет година радног стажа.
- Искључиво хоризонталном мобингу су углавном изложене млађе жене, са средњим степеном стручности, нешто више неударе и са радним стажом дужим од десет година.
- И вертикалном и хоризонталном мобингу истовремено је изложено 50% испитаних жена. Углавном је реч о женама старијим од 35 година, чешће са високим образовањем, са мање од десет година радног стажа, чешће удате него неударе.
- Мобинг је у нашој средини знатно распрострањенији него у другим земљама у којима је истраживан. Иако је ова појава код нас већ дуго присутна, о њој се није много говорило, а поготово није санкционисана. Стање је погоршано тзв. транзицијом, јер многи радници у страху да не остану без посла избегавају да се супротставе свакој врсти малтретирања на послу. Мобинг је знатно мање присутан у земљама у којима се он прати и веома оштро санкционише – од новчане казне до казне затвором (у Француској).

Ранг-листа најчешћих облика мобинга, првих пет по фреквентности, је следећа:

код мушкараца би то изгледало овако:

1. претрпавање пословима,
2. задавање претешких послова,
3. неадекватна комуникација,
- 4.-5. критика на рад,
- 4.-5. претерана контрола.

код жена ранг- листу најчесталијих облика мобинга чине:

1. оговарање,
2. недостатак комуникације,
- 3.-4. изолација,
- 3.-4. критика на рад,
5. неадекватна комуникација.

(НАСТАВАК У СЛЕДЕЋЕМ БРОЈУ)

ПОГОН ПРЕНОСА БЕОГРАД

Поново крађе дијагонала

Тридесетпет дијагонала различитог профила, дужине 66,3 метра и тежине 200 килограма украдено је са само једног стуба EMC-овог 110-киловолтног далековода од ТС Београд 3 до дистрибутивне ТС Београд 33, у рејона Голг брда, на војном полигону изнад касарне Бубањ поток!

Представници EMC-а настоје да се таква дела третирају као „кривично дело уништења или оштећења јавних уређаја“ пошто је могло да дође до тежих последи-

ца – прекида у напајању електричном енергијом Гроцке или, још опасније, до затварања аутопута Београд – Ниш.

- Поднели смо кривичну пријаву против непознатог лица, а на темељу добре сарадње са станицом полиције из Гроцке, која је досад два пута хватала лопове, надамо се да ће крадљивци бити ухваћени, - рекао је **Милун Рантиновић**, руководилац Опште службе у Сектору за ОПП.

П. Б.

КРАЂЕ СА ОБЈЕКТА ЈП EMC

Огромне штете, али и ризици

У протеклој години, на мети појединих несавесних грађана, ушли су се многи наши објекти. Наиме, организоване криминалне групе, упадале су на већи број наших постројења и односиле бакарне делове, како са самог постројења, тако и из магацинског простора. Краду готово све. Такве случајеве бележимо на трафостаницама у Новом Саду 3, Београд 3 и 8, Лесковац 2, са Трансформаторске станице у Великом Кривељу, скинут је читав бакарни кров са зграде команде. Оно што брине је то, да се у Новом Саду организовало неколико група „специјализованих“ за упаде на енергетска постројења, док је на Вождовцу у Београду, чак наоружана група, лане упала на објекат ЈП EMC-а и покушала крађу. Крађе и покушаји крађа, забележени су и у осталим Погонима иако је већина објеката са обезбеђењем, са посадама или уграђеним видео надзором, и стално се покушава са ефикасном заштитом, ипак у целости постројења, а посебно далеководне трасе тешко је на аде-

кватан начин заштитити.

Да нису само трафостанице, на „удару“ сведочи и податак да су са једног 110-киловолтног стуба, недавно поскидали 36 дијагонала L – профила и тиме угрозили далеководну трасу од ТС Београд 3 до дистрибутивне ТС Београд 33. Тим чином, нама су проузроковали директну и индиректну штету. Може се замислити, какве би последице биле, да је дошло до пада трасе преко ауто пута Београд – Ниш у непосредној близини војног полигона у Бубањ потоку. Угрожене су трасе готово на целој територији Републике Србије, а посебно на подручју АП Војводине. Дијагонале се скидају са оних сдубова који су далеко од путних комуникација, налазе се у шуми, и који нису у близини насељених места, тако да је лопове тешко открити. Илустрације ради, посматрајући финансијску процену на штетама које смо имали, само на крађама дијагонала у прошлој години, на територији Погона преноса Београд било је приближно 460 хиљада динара, Нови Сад три милиона, Ва-

љево 230 хиљада, Крушевац 55 хиљада и на територији Погона преноса Бор близу 920 хиљада динара.

Надлежне службе из ЈП EMC, по уоченим крађама, редовно подносе пријаве против Н.Н. лица МУП-у, на чијој се територији десило поменуто кривично дело. Међутим, поред свега неколико кривичних пријава, поднетих од стране тужилаштва и МУП-а за неколицину лица, и то за дело ситне крађе, у прошлој години за остала дела крађе и оштећења на објектима од јавног значаја, како у ЈП EMC третирају те појаве, готово није урађено ништа од стране надлежних институција.

Неопходно би било, да се у законској регулативи крађа са енергетских објеката, преиначи у теже кривично дело, (не као досада ситна крађа); Дело против оштећења објеката и уређаја од јавног значаја, па би и самим тим и санкције против евентуалних починиоца биле ригорозније, а не као до сада симболичне новчане или условне. Приликом подно-

шења кривичних пријава службе из ЈП EMC, управо у свакој пријави и наводи, да се крађа десила на објекту и уређају од јавног значаја. Што у ствари и јесте. Крађама са трафостаница и далековода поједини несавесни грађани, доводе и сопствени живот у питање, пошто се упуштају у ризик са струјама врло високог напона, а проузрокованим штетама могу изазвати далекосежне последице, као што су прекиди у напајању електричном енергијом одређеног дела града, самог града, региона, индустријских зона, болница, или угрозити део привредне инфраструктуре.

На мети су прошле године, а и дужи низ уназад, били и објекти, не само ЈП EMC, већ и Електродистрибуција, ПТТ, Телекома, ЈП Железнице Србије. Стога, би се са овом негативном и учесталом појавом, требало озбиљније и шире позабавити на различитим државним институцијама, у циљу њихове превентиве и дефинитивног отклањања.

М. Вукас

Управљање имовином

Пише: Раде Богдановић, руководилац Службе за имовину

Први облици управљања имовином везани су за сам развој људског друштва и прве организације човековог битисања. Тада се јављају и први облици производње материјалних добара, који ће у каснијем периоду чинити имовину. Историјским развојем слободног тржишта и постепеном комерцијализацијом имовине мењао се и сам начин управљања имовином. На самом почетку власници произведене имовине намењене другим лицима (тржишту) користили су се услугама прику-

Када се расправља о самом појму или групи јединица некретнина мора се имати у виду да некретнина поред физичко-материјалне има и правну конотацију.

Познати су енглески синоними *real state* који се користи за материјално тумачење имовине док се синоним *real property* користи за правну конотацију имовине.

У садашњем времену управљање имовином дефинише се као процес одлучивања о спровођењу одлука у вези са стицањем, коришћењем и располагањем пре свега некретнинама. Под управљањем имовином се такође подразумева и процес којим се осигурава да имовина производи оптималне краткорочне и дугорочне резултате укључујући и ток новца и повећање вредности.

Да би се успешно управљало имовином морају се примењивати одређени принципи и то:

1. управљање, рачуноводство, израда прорачуна по јединици имовине,
2. постојање ажурираних база података као физичкој и финансијској вредности имовине,
3. тржишна вредност покретне имовине
4. постојање тржишног принципа закупа, продаје и набавке услуга и материјала,
5. продаја мањих некретнина које нису у функцији а не могу доносити добит.
6. обавезно осигурање имовине од свих непредвидивих и предвидивих ризика који могу настати у процесу њене експлоатације а који би својим дејством знатно допринели умањењу вредности имовине.

Који су проблеми управљања имовином данас

Наше друштво као и друштва у околици налази се у процесу транзиције. Имовина све више мења власнике а посебно друштвена која још увек егзистира, која ће убрзо прећи у власништво државе или приватног сектора.

Један од изразито озбиљних проблема који егзистира је непописана имовина. Ка-

тастар је још увек не уређен. У таквим условима присутна је висока стопа узурпације имовине од стране појединаца или приватних организација.

Неопходно је да власник имовине био то појединац или организација приступи изради базе података о имовини.

База мора да садржи податке о:

- адреси,
- физичкој особини имовине,
- катастарски статус,
- новчана вредност,
- субјект који је користи.

Тамо где власник - корисник имовине нема ове податке доћи ће у искушење да му деловима имовине управљају други кроз незаконито коришћење па и постепено присвајање.

Који су проблеми са имовином у нашем предузећу

С обзиром да и наше предузеће дели судбину друштва, да се налази и послује у времену када се друштво налази у транзицији, и ми имамо одређене проблеме.

Присутни су нерешени имовински правни односи у појединим деловима предузећа (погонима) после издвајања и формирања EMC-а као јавног предузећа.

Делови или читаве земљишне парцеле су на име ЕПС-а. Присутан је и проблем око јасног катастарског размеравања појединих парцела тако да се тачно незна где су мвице.

Присутан је и проблем са нејасним статусом одређених грађевинских објеката чије решавање мора бити приоритетно решено.

Имамо и део стамбених јединица који користе лица која за то немају законску основу. И тај проблем се мора приоритетно решити. То је само један сегмент приказаних проблема. Пред Службом за имовину предстоје озбиљни задаци како би се имовина ставила у непосредну функцију и њоме домаћински управљало, а нашем Предузећу као титулару поред доношења добити, омогућило ефикасно управљање сопственом имовином и ефикасно планирање њене употребе у наредном периоду.

пљача закупа. Закупци су закупнину предали власнику и за ту услугу добијали провизију. Неки од сакупљача закупа увидевши да би за своје власнике имовине могли повећати приход тако што ће побољшати имовину снижавали су тршкове, а повећавали закуп. Тако су настајали први управитељи имовине.

Каснијим развојем управљачи некретнина почели су са израдом планова за капитална улагања у циљу подизања квалитета имовине на виши ниво. Почело се са ширим сагледавањем потенцијалне намене имовине и развишало се о финансијској структури власништва, увођењем хипотекарних задуживања до укључивања партнера као ограничених улагача у подизању квалитета имовине. Све се то чини како би се имовина учинила што профитабилнијом за власника.

Данашњу имовину можемо поделити на:

1. непокретну имовину-некретнине
2. покретну имовину

Под некретнинама можемо подразумевати:

- посебну јединицу у државном катастру који бележи стање,
- која је коначно призната и одељена од суседних некретнина,
- која има конкретног власника,
- која представља физички материјални објекат.

У већини земаља под некретнином се подразумева земљишна површина са свим што је трајно постављено на њој (зграда или група зграда).

Правилник о начину и условима коришћења возила

Правилник о начину и условима коришћења моторних возила у унутрашњој контроли и безбедности саобраћаја у ЈП EMC ступио је на снагу пре више од две године, а недавно је усаглашен са Законом о основама безбедности саобраћаја на путевима, Законом о безбедности и здравља на раду као и Статутом ЈП EMC члан 37.

Правилником је детаљно дефинисано ко има право коришћења службених возила у време радног времена, а и после.

Запослени, који, у радно време користе службена возила, морају их до 22 часа вратити у гаражу. Уколико возило врате касније, пишу изјаве непосредним руководиоцима с тачно наведеним разлозима зашто су прекорачили одредбу прописану Правилником. Правилник каже да се службеним возилима не могу обављати приватни послови у радно време, ни ван радног времена.

У ПОГОНИМА БЕОГРАД И НОВИ САД

Уручени рачунари здравственим центрима

Погон преноса Нови Сад доделио је нов преносни рачунар са скенером „Институту за здравствену заштиту радника Нови Сад“. Са Институтом запослени из Погона Нови Сад много година успешно сарађују, када су у питању редовни годишњи систематски прегледи, и у којем се врше прегледи радника пре пријема у стални радни однос код нас.

Представници Погона и Института посетили су ТС Нови Сад 3, где су се здравствени радници предвођени в.д. директором завода **Бранком Милићевићем** и лекарком **Јагодом Црепуљом** упознали са условима рада на том постројењу. Рачунарску опрему предао је **Борислав Азлен**, директор Погона преноса Нови Сад.

Погон преноса Београд доделио је нов преносни рачунар Одељењу за опекотине у Центру за опекотине пластичну и реконструктивну хирургију у саставу Клиничког центра Србије.

експлоатацију Сектора Техника у Дирекцији за пренос електричне енергије, који је и сам пре непуну годину био повређен приликом обављања свакодневних пословних обавеза, те су повреде захтевале његово стационарно збрињавање.

Рачунари су додељени у склопу донаторског програма поделе рачунарске опреме електротехничким школама, факултетима и одређеним институцијама поводом обеле-

жавања Јубилеја 50. година преноса електричне енергије на високом напону у Србији. Рачунарска опрема добијена је од Телекома Србије, који је октобра 2004. године представио „Loyalty program“, по којему је основан „mts club“ и у ком се добијају поени на основу висине трошкова телефоније, поени могу заменити за неки од поклона који се налазе у каталогу клуба у овом случају преносни рачунари.

У протеклих неколико деценија на тој престижној здравственој установи лечено је неколико наших запослених, који су задобили повреде на раду обављајући свакодневне послове. Рачунар су др **Слободану Богдановићу**, начелнику Одељења, уручили **Илија Цвијетић**, директор Погона преноса Београд и **Слободан Игњатовић** из Службе за

ТРЕЋА СРПСКА ЕКСПЕДИЦИЈА НА МОНТ ЕВЕРЕСТ

Рашин жели врх света

Поново се Срби спремају на највиши врх света – на 8.850 метара високи Монт Еверест на Хималајима, на граници Непала и Кине. Планирано је да се експедиција обави од 28. марта до 6. јуна ове године.

Реч је заправо о првој заједничкој балканској експедицији из пет држава, уз интернационалну подршку једног Италијана. Организатор је „Икстрим самит тим“ из Београда, под покровитељством Планинарског савеза Србије. Вођа експедиције биће **Драган Јаћимовић**, први Србин који се попео на Монт Еверест 2000. године. У експедицији биће и **Александар Рашин**, дугогоди-

шњи сарадник и пријатељ нашег Предузећа, запослен као камерман и фоторепортер у ПД РБ „Колубара“.

П. Б.

IEA: 26.000 милијарди долара за енергетику

Међународна агенција за енергију (IEA) проценила је у најновијем "Светском енергетском прегледу" да у наредне две деценије треба уложити 26.000 милијарди долара у глобалну енергетику. Највеће инвестиције – 13.600 милијарди долара или 52 одсто укупне прогнозиране суме – неопходне су за сектор производње електричне енергије и градњу нових електрана до 2030. године.

IEA очекује да ће обновљиви извори енергије између 2010. и 2015. године постати други најважнији енергент за производњу електрич-

не енергије, после угља а испред природног гаса. Под обновљивим изворима, уз енергију ветра, сунца, биомасе и мини-хидропостројења, подразумевају се и велике хидроелектране. Очекује се да ће се удео обновљивих извора у производњи струје са 18 одсто у 2006. години повећати на 20 процената у 2015. и на 23 одсто у 2030. години. Сматра се да ће највише порастати производња из копнених ветроелектрана и хидроелектрана и да ће опасти производна цена струје из обновљивих извора захваљујући развоју нових технологија.

Либерализација „изашла“ из ћорсокака

Министри енергетике земаља ЕУ постигли су компромисни споразум о либерализацији тржишта струје и гаса након вишемесечног ћорсокака. Усаглашено решење ослобађа велике компаније обавезе да обаве власничко раздвајање производње од преноса струје и гаса, односно да продају преносне системе, како је првобитно тражила Европска комисија. По најновијем предлогу, енергетски џинови могу да задрже у власништву делатност преноса ако је уступе на управљање независном оператору. Неће, међутим, моћи да купују преносну мрежу у земљама ЕУ где је обављено потпуно раздвајање сектора производње од преноса струје и гаса. Такав став, којим се чува независност преносних система у мањим чланицама ЕУ, усвојен је на притисак Холандије, Данске, Португала, Шпаније и Пољске.

На министарском састанку одобрена је и такозвана „Гаспром клаузула“ која ограничава могућност енергетских компанија ван ЕУ да купују системе за пренос струје и гаса на подручју Уније. Балтичке земље и Пољска биле су за радикалнију варијанту од усвојене, инсистирајући на спречавању компанија из трећих земаља, па и Русије, да купују преносне системе у ЕУ уколико фирме са подручја Уније немају исто право приступа на тржишту тих земаља. Превагу је ипак однела Немачка, која увози 40 одсто гаса из Русије. Немци су изгuralи „мекшу“ клаузулу, тако да ће убудуће свака чланица Уније моћи билатерално да преговара са компанијама из земаља ван ЕУ, укључујући Русију. Тако ће

стране компаније попут Гаспрома, ако желе да купе удео у енергетским фирмама из ЕУ, морати „само“ да имају билатералне споразуме са Унијом и да потом добију сагласност националних влада.

Дорађен је и гласачки механизам за нову Агенцију ЕУ за сарадњу националних регулатора у енергетици (ACER). Одлучено је да све земље ЕУ имају иста права при гласању иако је Немачка инсистирала да јаче чланице имају већи утицај.

Шест стратешких пројеката

Европска унија дефинисала је шест приоритетних пројеката за енергетску сигурност у наредним де-

ценијама. Кључне стратешке инвестиције су повезивање балтичких земаља са европском електропреносном мрежом, стварање медитеранског енергетског прстена, спајање гасне и електромереже на европском северу са централном и југоисточном Европом, изградња преносне мреже за повезивање фарми ветрењача у Северном мору, успостављање јужног гасног коридора (који би заобилазио Русију) и развој система снабдевања европског тржишта течним природним гасом.

Приоритетни пројекти су део новог енергетског пакета ЕУ, објављеног средином новембра. „Пакет“ је представљен у оквиру другог по реду „Стратешког енергетског прегледа“, чији је централни документ „Акциони план ЕУ за сигурност снабдевања и солидарност у енергетици“.

Заједничка истраживања нових технологија

Десет највећих специјализованих института у ЕУ основали су Европски савез за енергетска истраживања (EERA) који ће се бавити развојем нових технологија. Институту располажу годишњим буџетом од 1,3 милијарде евра за истраживања у енергетици. Они ће истраживачке програме заснивати на заједничком коришћењу опреме и размени информација, а EERA ће координирати национална и паневропска истраживања.

Преговори са Украјином и Молдавијом

Европска унија је са Украјином и Молдавијом започела преговоре о прикључењу те две земље Енергетској заједници. Први разговори су организовани у Бечу, а друга рунда преговора биће одржана у фебруару 2009. године у Бриселу. У плану је и започињање преговора са Турском.

Уговор о Енергетској заједници ступио је на снагу у јулу 2006. године, а Украјина, Молдавија, Турска, Норвешка и Грузија још имају статус посматрача.

Експанзија до 2030. године

Немачки истраживачки институт Trendresearch процењује да ће се до 2030. године у Европи, укључујући Турску и Русију, изградити још 185.000 мегавата за производњу струје, од чега ће 98.000 мегавата „припадати“ новим електранама на гас. Нуклеарке и електране на угаљ такође ће чинити значајан део нових производних капацитета. Већина нових пројеката биће припремљена до 2012. године, мада развојне компа-

није очекују да ће неки планови бити одложени или одбачени.

Анализа тог института указује да 70 процената анкетираних грађевинских фирми и 60 одсто оператора електрана верује да ће реализација нових пројеката, поготово код нуклеарних и електрана на угаљ, бити пролонгирана за најмање две године, док ће одлагање код нових електрана на гас бити у распону од најмање шест месеци до године дана.

који се може користити и за увоз и за извоз струје.

ЕПЦГ је потписала и уговор са конзорцијумом који чине „Сиенес Аустрија“ и загребачки „Далековод“, а улагање вредно 13,5 милиона евра обухвата проширење и изградњу трафостаница и далековода. Пројекат ће се финансирати кредитом немачке КфВ банке.

Црна Гора гради осам електрана

Црногорско министарство за економски развој потписало је уговоре са осам концесионара за градњу малих хидроелектрана. Тако ће након дугог одлагања почети реализација амбициозног пројекта градње 21 мини хидроелектране на црногорским рекама, који су припремили стручњаци Енергетског института „Хрвоје Пожар“, пише загребачки „Пословни дневник“.

На лицитацију за градњу осам мини хидроелектрана на 43 водотока пријавило се 38 црногорских и иностраних компанија. По две концесије добили су сарајевски конзорцијум „Haider Extrem Energy“ и беранска „Хидроенергија Монте-негро“, а по једну аустријска „Energie Zotter“, подгорички „Декар“, никшићки „Баст“ и даниловградски „Кролинг“. Очекује се да ће прве мини хидроелектране у Црној Гори прорадити већ кроз две године. У Министарству за економски развој најављују расписивање још једног тендера за градњу 13 мини електрана на десет црногорских река.

Започели радови на далеководу Ернестиново – Печуј

У Хрватској су започели радове на изградњи надземног далековода 2 X 400 kV од Ернестинова до мађарског Печуја. Далекковод ће на територији Хрватске бити дуг 44 километра, а послови треба да буду завршени у 2010. години. Радове изводи загребачки „Далековод“, који је у првих девет месеци остварио нето добит већу за 74 одсто захваљујући и великим пословима у Албанији, Норвешкој, Казахстану и Босни и Херцеговини.

RWE мерка Републику Српску

Немачка група RWE разматра могућност улагања у енергетику Републике Српске, укључујући изградњу и ревитализацију хидроелектрана и термоелектрана на угаљ и сарадњу на развоју преносне мреже. Ако би се постигао споразум, влада РС, RWE и британска United Energy Group могли би у наредних десет година да реализују пројекте снаге веће од укупно 1.000 мегавата и вредне више од милијарду евра, пише „Франкфуртер алгемајне цајтунг“.

После разговора са премијером РС **Милорадом Додиком**, представници RWE поменули су могућност заједничке градње хидроелектрана на Дрини, Врбасу и Требишњици и навели да би израда првих пројеката могла почети у пролеће 2009. године.

ЕПЦГ и Терна праве интерконецију

Представници Електропривреде Црне Горе (ЕПЦГ) и италијанске компаније Терна потписали су споразум о развоју интерконеције између две земље вредан 600 милиона евра. Споразум регулише развој електропривредне инфраструктуре у поморском и копненом делу који треба да се реализује у првој половини 2009. године, а гарантоваће оптимално функционисање подморског кабла између Италије и Црне Горе. Предвиђено је и формирање радне групе за нову мрежу која би повезивала Црну Гору и Босну и Херцеговину.

Електрична интерконеција између Италије и Црне Горе биће дуга 450 километара, укључујући подморски кабл у дужини 375 километара и снаге 1.000 мегавата,

Нуклеарке можда и у Пољској

Пољска влада је одлучила да до 2020. године изгради „једну или две нуклеарне електране“ јер су оне, по речима премијера **Доналда Туска**, најевтинији извор енергије. Њихова локација највероватније ће бити у североисточној Пољској јер је то најсиромашнији регион у земљи, пише „Газета виборча“.

Туск је саопштио да ће Пољска, која нема нуклеарке а из угља добија 83 процената струје, тражити од Француске помоћ при градњи прве нуклеарне централе. Као један од највећих емитера угљендиоксида у ЕУ, Пољска је изложена критикама са многих страна, па је приморана да уђе у процес смањења емисије штетних гасова.

Критичан период за пољску електропривреду биће између 2008. и 2014. године јер ће производни мањак бити већи од шест одсто, што може угрозити снабдевање већих градова удаљених од електрана, изјавио је **Мариуш Свора**, председник пољског Регулаторног уреда за енергетику (URE). Енергетске компаније у Пољској имају амбициозне планове за повећање производње али ће мало нових капацитета бити у погону до 2015. године. Судаћи по плановима, очекује се повећање производних капацитета за 22.000 мегавата до 2030. године, а у том периоду из погона ће изаћи постројења снаге 15.000 мегавата.

Повезивање Бугарске и Македоније

Нови далековод од 400 kV који повезује Бугарску и Македонију у дужини од 150 километара завршен је крајем године. Инвестиција је вредна 32 милиона евра.

Далековод од Дуброва и Штипа у Македонији до Червене Могиле у Бугарској део је европске електропреносне инфраструктуре на Коридору осам, који повезује црноморску обалу са приобаљем Јонског мора и Јадрана.

Аустријанци и Норвежани граде у Албанији

Аустријски EVN и норвешки Statkraft потписали су уговор вредан 950 милиона евра за градњу три хидроелектране у Албанији. Сва та постројења биће на реци Девол, имаће укупно 340 мегавата и производиће 1.000 гигават-сати струје годишње. Тиме ће се производња из албанских хидроелектрана повећати за 20 процената.

RWE изабран за партнера у пројекту „Белене“

Бугарска Национална електропривредна компанија (НЕК) и немачки концерн RWE потписали су уго-

вор о заједничкој градњи нуклеарке „Белене“ у Бугарској. RWE је изабран за стратешког инвеститора у пројекту „Белене“ након што је на лиценцијацији победио белгијску групу Electrabel понудивши 1,3 милијарде евра. Градња нове нуклеарке „Белене“ на Дунаву снаге 2.000 мегавата треба да почне у 2009. години, а НЕК ће у њој имати 51 одсто власничког удела.

RWE се више месеци премишљао да ли је улазак у овај пројекат сувише ризичан у ери најновије светске финансијске кризе. Интересовање за финансијско учешће у градњи „Белена“ показује и Македонија јер јој недостају велике количине струје.

Transelectrica учетворостручила профит

Румунски оператор преноса Transelectrica остварила је 35,4 милиона евра нето профита у првих девет

месеци ове према свега 8,6 милиона евра прошле године. Продаје су порасле за готово 18 одсто, на више од 550 милиона евра. Захваљујући бољим резултатима од очекиваних, Transelectrica је планирана улагања за период 2008-2012. „подигла“ за 15 одсто, на 690 милиона евра.

Руси граде прву турску атомску електрану

Руска компанија „Атомстројекспорт“ на челу конзорцијума у коме је и турска Park Teknik Group једини је понуђач на тендеру за градњу и управљање првом нуклеарном електраном у Турској. То постројење од 4.000 мегавата градиће се у Акују близу Мерсине на обали Медитерана. Била би то прва од три планиране нуклеарке у овој земљи, чија привреда умногоме зависи од увоза струје.

Коначну одлуку о исходу тендера донеће турска Управа за атомску енергију, саопштила је државна електропривредна компанија TETAS.

Enel продао комплетну високонапонску мрежу

Италијанска група Enel продала је домаћој компанији Terna своју комплетну високонапонску мрежу дугу 18,5 хиљада километара, већином од 132 и 150 кВ. Вредност тог ангажмана је 1,15 милијарди евра.

По окончању купопродајног уговора у пролеће 2009. године Terna ће постати седми највећи оператор електропреноса у свету јер ће располагати системом далековода дугим 61.000 километара. Истовремено ће се учврстити на првом месту међу независним операторима у Европи.

Већина Италијана за нуклеарке

За градњу нуклеарних електрана у Италији изјаснила се већина испитаника, односно 46,8 одсто, у најновијој националној анкети, пише римска „Република“. Да двадесетогодишња забрана изградње атомских електрана остане на снази заложило се 44,1 одсто анкетираних Италијана, а девет процената је било неодлучно.

По речима ресорног министра **Клаудија Скајоле**, прва италијанска нуклеарка прорадиће 2018. године. Италији је потребно осам до десет реактора да би струјом из атома подмирила 25 одсто енергетских потреба, прецизирао је Скајола.

Развојем против помрачења

Федерација немачке индустрије (BDI) упозорила је на могућност несташица електричне енергије у тој земљи уколико се не убрза развој електромереже. BDI истиче да је нужно брзо изградити 900 километара високонапонских линија да би се могла прихватити и широм земље транспортовати струја из

фарми ветрењача на северу Немачке. Још 400 километара далековода, по анализи BDI, треба да буде реновирано.

Према још једној студији, овога пута Немачке агенције за енергетику (Dena), око 850 километара далеководних путева треба изградити до 2015. године.

Трговина емисијама поскупљује струју

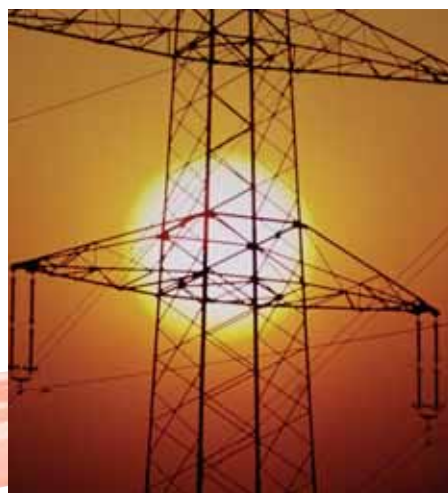
Експерти Европске комисије уверени су да ће трговина правима на емисију гасова (ETS) повећати великопродатне цене струје у ЕУ за 15 одсто током примене треће фазе ETS од 2013. до 2020. године, наводи специјализовани портал „Argus Media“. Истовремено, извори у Немачкој из електроенергетски интензивних грана сматрају да ће раст цена бити знатно већи. По њима, ваља очекивати пораст од 50 одсто од 2013. године.

Руси планирају 26 реактора

У Русији ће у наредних 12 година бити инсталирана 26 реактора велике снаге. Седам реактора већ је у изградњи на локацији пет нуклеарних електрана. Припреме за још 14 реактора приводе се крају.

CCS профитабилна после 2030. године

Технологија „хватања“ и складиштења угљен-диоксида (CCS) биће профитабилна у ЕУ после 2030. године, процењује консултантска кућа MC Kinsey. Уколико буде довољно инвестиција у постројења са том технологијом, лагровање тоне угљен-диоксида коштаће тада између 30 и 45 евра, што је слична цена за садашње добијање права на емитовање толике количине угљен-диоксида. Међутим, пре 2030. године цена складиштења биће 60-90 евра по тони угљен-диоксида. Градња нове електране на угаљ са CCS технологијом коштаће милијарду евра више од изградње таквог постројења без ове технологије.

Спајање компанија Atel и ESO

У Швајцарској је завршен поступак спајања тамошњих енергетских компанија Atel и ESO. Оне ће пословати под именом Alpiq од фебруара 2009. године. Alpiq са седиштем у Нојштателу имаће 10.000 запослених и подмириваће трећину домаћих електроенергетских потреба.

Радови у 2009. години

Градња подморског кабла између Ирске и северног Велса у Великој Британији почеће највероватније у 2009. години. Електроенергетска веза коју планира ирски оператор преноса Eirgrid биће завршена до 2012. године, а кабл од 500 мегавата биће дуг 230 километара и транспортоваће струју у оба правца. Eirgrid разматра и могућност успостављања директне везе од Ирске до Шпаније или до Француске.

Амбициозни планови Statnett-a

Норвешки оператор електропреноса Statnett затражиће концесију за градњу четвртог енергетског кабла до Данске. Међу амбициозним плановима компаније за наредне године

је и „кабловско“ повезивање са Немачком, као и постављање другог подморског електроенергетског кабла између Норвешке и Холандије. Разматра се и инсталирање кабла до Велике Британије како би се прошириле енергетске везе Норвешке са европским континентом.

Нова енергетска компанија у Румунији

У Румунији је основана нова енергетска компанија која ће давати готово 50 одсто електричне енергије, а чине је државна предузећа. Вредност нове компаније процењује се на 20 до 24 милијарде евра и највећа је у Румунији после нафтног гиганта „Петром“.

Влада је саопштила да њен циљ није стварање државне фирме, већ компаније која ће бити приватизирана, а основана је због тога што је енергетски сектор у Румунији састављен од малих предузећа неспособних да издрже страну конкуренцији и да обезбеде средства за развој.

„Чернавода“ добија још два реактора

Представници румунске владе потписали су са шест страних компанија уговоре о градњи трећег и четвртог реактора у нуклеарној електрани „Чернавода“. Пројекат градње та два реактора у јединој румунској нуклеарки коштаће између два и четири милијарде евра, а реализоваће се у сарадњи са компанијама ?EZ, Enel, Iberdrola, Electrabel, RWE и румунском филијалом ArcelorMittal-a. Румунска влада је одлучила да у том пројекту обезбеди већинско учешће.

Трећи интерконејтор у плану

Финска компанија Fingrid и шведска Svenska Kraftnat планирају постављање трећег интерконејтора између две земље. Та додатна далеководна веза од суштинског је значаја за реализацију пројеката коришћења енергије ветра у Финској и Шведској, изјавио је председник финске компаније **Кари Куусела**. Интерконејтор би имао 600-800 мегавата, а израда студије о његовом утицају на околину почеће крајем 2008. године.

Приредио: Младен Бачлић

За безбедно „треће доба“

У организацији ПСИ (PUBLIC SERVICES INTERNATIONAL), у седишту Међународне организације рада (Интернационал Лабоур Организацион) у Женеви, одржан је Форум за јавне услуге са актуелним темама из области пензионог осигурања. Међународна организација рада је трипартитна агенција УН која окупља владе, послодавце и раднике њених држава чланица у заједничку акцију на унапређењу рада, а ПСИ је међународна синдикална централа која има 20 милиона чланова у 150 земаља.

У току два дана на Форуму се расправљало о утицају финансијске кризе на пензије и о улози државе, послодаваца и синдиката у обликовању политике пензија са разменом кључних стратегија и идеја за будућност. Незавидну ситуацију у Србији је представио **Милован Андрић**. Он је анализирао **први стуб осигурања – обавезно (основно) пензијско и инвалидско осигурање**, које у Србији функционише по принципу текућег финансирања, познатом као „пай ас йоу го“, односно по систему међугенерациске солидарности који подразумева да се уплатом пензијских доприноса садашњих запослених финансирају текуће пензије, уз алиментацију недовољних прихода од доприноса из буџета Републике Србије. Да би обавезно државно пензијско осигурање нор-

мално функционисало неопходно је да однос између запослених и пензионера буде 3,5:1, али услед познатих економских и политичких догађаја, као и чињенице да је Србија са просечном старошћу становништва од 40,7 година, на шестом месту демографски најстаријих земаља света, дошло је до константног смањивања тог односа, тако да он данас износи приближно 1,5:1. Поменуо је и **трећи стуб пензијског система - добровољно пензијско осигурање**, које у Ср-

бији постоји дуже од две године.

Резимирајући извештај Андрић је нагласио да систем текућег финансирања пензијско-инвалидског осигурања у Србији, услед бројних проблема и константног дефицита, постаје неопходно спровести целовите реформе имплементацијом целокупног тростубног пензијског модела. Поред првог стуба, обавезног осигурања и трећег стуба, добровољног пензијског осигурања, потребно је увести у систем и **други стуб – обавезно допунско (додатно) пензијско осигурање** на основу индивидуалне капитализоване штедње, систем у коме је послодавац обавезан да свим запосленим издваја одређени проценат из зарада на личне рачуне у приватним пензионим фондовима. Боља информисаност и едукација становништва уз стимулативне и подстицајне мере државе, али и повећање примања, су предуслови за потпуну имплементацију добровољног и обавезног допунског пензијског осигурања на тржишту капитала у Србији. Искуства „развијеног света“ показују да „што више пензија имаш то више вредиш“, односно да је само комбинацијом неколико нивоа дугогодишње штедње, коју омогућава тростубни пензиони систем, могуће себи обезбедити мирно „треће доба“.

НА ОНКОЛОШКОМ ИНСТИТУТУ И ГАК-У У БЕОГРАДУ

Превентивни прегледи за жене запослене у EMC-у

CEMC

Комплетне превентивне прегледи на Онколошком институту и на Гинеколошко-акушерској клиници

Народни фронт у Београду за жене запослене у EMC-у организовао је поново Актив жена. Средства за те прегледи обезбедило је Пословодство нашег Предузећа.

- Превентивне прегледи обавиле су жене запослене у свим деловима Електромреже. Прегледи на Онколошком институту обавиле су 204, а на ГАК-у 166 жена, - рекла нам је **Ирена Пејоски**, председник Актива жена у EMC-у.

П. Б.

Испраћај у пензију

Почетком 2009. године у Погону преноса Ваљево достојанствено је обележен испраћај у пензију **Игњата Младеновића**. Ово не би био необичан испраћај да је он био радник ЈП EMC, већ је реч о

електроенергетском инспектору Сектора за електроенергетику Министарства рударства и енергетике Републике Србије с којим је Погон Ваљево годинама имао веома добру сарадњу. Игњат је свој радни век почео у „Елинду“, а последњих 17 година ради као електроенергетски инспектор који је вршио инспекцијске прегледи одржавања и коришћења и наших објеката. Како је то дуг период, изузетна пословна сарадња претворила се у искрено пријатељство па је у Погону уприличен испраћај, који се наставио у познатом ресторану „Платани“ уз добру музику и дружење.

Игњат Младеновић ће остати упамћен по ведром духу, добрим колегијалним односима, благовременим примедбама због остваривања заједничког интереса - поузданости и безбедносног рада преносног система северозападне Србије.

Социјални дијалог Синдиката EMC и Пословодства ЈП EMC

На захтев Извршног одбора Синдиката EMC, крајем јануара, остварен је социјални дијалог с представницима Пословодства **др Милошем Миланковићем**, генералним директором и **Зораном Гаванским**, помоћником генералног директора за правне и послове људских ресурса. Пословодство и Синдикат су сагласни у оцени да је протекла година била веома успешна у реализацији планиране пословне политике и по-

бољшања стандарда запослених. Светска економска криза ће утицати и на пословање нашег Предузећа са свим ограничењима и условљавањима које ће Оснивач одредити за сва јавна предузећа.

Изражена је спремност социјалних партнера да се настави сарадња зарад заштите материјалног и социјалног положаја запослених у ЈП EMC, што ће ове године, имајући у виду економску кризу, бити посебно тешко.

Грчић Миленко и Вилењачки двори

Пише: Јанко. М. Левнаић

Вилењачки двори

За оне који се брзо, такорећи преко ноћи, обогате, каже се да су били у вилењачким дворима. Не без разлога. Негда давно, толико давно да им се темељ још једино у причама познаје, вилењачки двори су заиста постојали. Онима који су до њих доспели вилењак је даровао благо небројено, па су цео живот могли провести у срећи и благостању, безбрижности и уживању.

Али да кренемо редом. Зна се да виле из разних разлога уграбе и у дом свој однесу дете или чак одраслог човека. Најчешће да их служи. Посао којим га тамо упошљавају је посве необичан. Највише их мора бискати по глави.

Ту настаје проблем. Дешава се да вилина коса страшно смрди и заудар. Онај ко је чешља и реди биће често у прилици да трпи. То је још најмања невоља, виле ће га притом једнако питати о томе. Онај ко се превари, па ма и једном искрено одговори, ризикује да читав век проведе у заробљеништву. Неће га никако пустити на слободу, да бруку њихову по свету белом не разноси. Са ногама је иста ствар. Ко жели да се кући врати мора се правити невешт, не сме никао приметити да се лепе вилеине ноге копитама завршавају.

Међу људима је мало оних који знају ћутати. Зато дуго времена нико вилински стан није могао напустити. Ипак једном је неко дете успело побећи и испричати муку на којој је било. Други пак дечкић, кога је вила потом угрabila, већ је добро знао шта му је чинити. Тако је на свако питање имао спреман одговор. Хвалио је мирис вилеине косе и дивио се лепоти њених ногу.

Стекао је посебну наклоност вила. Као награду за то, после извесног времена су га кући отпустиле и дале му још да понесе врећу пуну птичијег перја. Упозориле су га да је нипошто не отвори пре него што стигне.

Радозналост је људска особина, којој овај сретник није одолео. Чим је од вилиног погледа замакао одрешо је пакет. Из њега се место перја размилеше многе гује, све гора и отровнија једна од друге. "И биле би га усмртиле да му не приспије његова вила у помоћ." Довољно је било да змије погледа и да се оне намах поново у перје претворе.

Кад је дошао кући, пажљиво и са страхом је поново џак отворио и

Раденко Мамула, СВЕТА ГОРА, темпера на дрвету, 2002, 40x30cm

нашао да је пун злата и других драгоцености. Од тог блага, кога никада није могло понестати, саградио је дворе. Будући да су сви знали где је био и како је имање стекао, названи су их како треба. Вилењачки двори. Ту је живео, док је живео, у срећи и благостању, не занемарујући комшије, пријатеље и госте.

Тако захваљујући њима, остаде и овај споменик од неколико редака саздан.

Грчић Манојло

На сну се јавља како стоји на великој риби, у десници држи суд пун цвећа, а левом некакав точак диже ка небесима. На јави је гуја љута. Чисто биће оријашко. Црвеног коња јаше, на великог јунака

личи, сав је у чисто злато одевен. На колелу му ваздан једна видра игра. Телом је стасит, лепо и складно грађен, но је душом кваран. Невјерник је и залац да му равна на белом свету не има.

У боју је силан и осيون - немилосрдан јакоже. Кад се бије од себе "упаљује жестоке стријеле" и два по два јунака на копље набија.

Штете је разне спрам Бога учињено. У Будиму "граду бјеломе," паши је јабуке украо, кумство је за благо прекршио, дете у колевци куми је променио. Вазда се клео криво.

Највећа недела своја платио је овако: "Кад је био друму у планини, /На пут срете једно јагње црно, /Па га испече друму у планину, /Испече га па обједовао..." То јање црно био је син његов рођени, у јагње провржен.

И то није било све. Такође је имао неверу жену, што је одлика доброг дела овијех јунака. Прегљубна Јана љубила је, ни мање ни више него кума венчаного, Латина дужда.

По једној варијанти Грчић је без главе остао када је хтео ово неверство да освети: "Ведро било па се наоблачи, /Из облака три грома пукоше, /Први поби Манојлове слуге, /Други уби Манојлову мајку, /Трећи уби Манојла јунака." Овакву погибију није потребно коментарисати, више пута је показано да овако ратује и убија само вила, облакиња - сунчева сестрица.

Друга једна прича казује да га је вила уморила, заправо отровала, напивши га вилењачким биљем.

Трећа опет каже да је страдао у борби од руке Старине Новака, коме је посестрима вила помогла: "Чинићу се лијепа дјевојка, /Савићу се Грку око грла, /Па ћу њему очи засјенити, /Ти погуби слијепу јунака." Тако је и било. Таман кад се чинило да ће Манојло надбити Новака, појавила се вила која му је скренула пажњу, чежњу у срцу изазвала и "засјенила," те га Старина "удари међу очи чарне."

У три повести, три могуће смрти злог јунака стижу. Сваки пут у томе вила учествује. А какав је јунак био не бих се изненадио да је трипут умирао. Биће да је заслужио.

ФИНСКИ ОПЕРАТОР ПРЕНОСНОГ СИСТЕМА

Далеководни стубови – модерна скулптура

Фински оператор преносног система - ФИНГРИД, представио је недавно већи број високонапонских далеководних стубова крајње необичног и атрактивног изгледа. Њихов изглед плени и мења устаљену представу о лику преносне делатности. Извесно, улепшавају околинду, али и добри су из угла односа с јавностима – унапређују имиџ. Дакако, за богату Финску то и није био превелики луксуз.

П. Б.

WWW.EMSCORP.COM